

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Baptistae Mantuani Carmelit[a]e de patientia aurei libri
tres**

Baptista <Mantuanus>

Dauentrie, 1515

Liber Secundus

urn:nbn:de:hbz:466:1-30534

Liber Secundus

¶ Venerandi Fratris Baptiste Mantuani Car-
melite Magogis ad patientiam Liber secundus

¶ Quid patientia via est sanctorum ad coelum ¶ Ca. i.

h Is igitur maiore fide quam eloquentia dictis velis te vir
prestantissime paulo alti⁹ inspiras, et abiectis seculi
curis, et spinis illis que iuxta Christi parabolaz semē
hoc est verbuz dei fructificare nō sinunt, excisis teip-
sum intrinsecus q̄ras, iuxta illud Persia. Nec te q̄si-
ueris extra, et cū animo tuo rōnez ponas, animaduertasq; in quonā
patientie gradu sis cōstitutus. Qd si fortasse (qd mīme suspicor) a
patientia te exclusus videris, scito te a scōroz sorte sepatuz. Quoz q̄t
em̄ a mūdi exordio ad nostrā vsq; etates deo placuerūt. crucis patie
bulū in mortali suo corpore portauerūt Audi qd in psalmis dicitur.
Propter te mortificamur tota die, estimati sum⁹ sicut oves occisio-
nis. Itē trāsui⁹ per aquā et ignez, et eduxisti nos in refrigerium.
Paul⁹ ad Hebreos de sanctis ita loq̄tur. Alij ludibria et verbera ex-
perti, insup et vincula et carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sūt
in occisione gladij mortui sunt. Circūierunt in melotis, que sunt pel-
les ouine in pellibus caprinis, egētes, angustiati, afflicti, q̄bus dig-
nus nō erat mūdus, in solitudinibus errantes, in mōtib⁹, in spelun-
cis, et in caernis terre. Sz qd p̄ mlta vagoz: Nōne inocētissim⁹
Abel, que iustus in euāgelio chr̄us appellat, p̄mus oim̄ sc̄tus ab im-
pio fratre Chaim occisus est Dauid que scdm̄ cor suū deus inuenit
vixit et erexit, nōne regis Saul, nōne allophiloz, nōne filij dilectis-
simi petri insidijs: Nōne Iesaias in duas ptes sect⁹: nōne Hiero-
nias lapidibus obrutus: nōne Helias a Hiezabel fugatus: Nō-
ne Zacharias Barachie filio in templū et altare est occisus: Pro sa-
lute patrie, Judas Maccabeus diu fortiter ac animose, pugnās cū
tota fratz stirpe deletus est, Sub Alexādr̄i Magni, successoribus
vt maccabeoz testat̄ historia, Iudēi qui leges vereri et obseruare vo-

Liber Secundus

Inerūt misere trucidari sunt, inter q̄s Eleazar⁹ vnus de seniorib⁹ Terē
baz, vir etate p̄uectus vultu decōr⁹, vitē sanctitate venerabilis cum
porcinā carnez cōtra legis instituta comesse cogeret, maluit iuste et
religiose mori q̄ flagitiosaz ignobilem q̄ vitā paulo ampli⁹ produce
re. Dū igitur in tormētis cōstitur⁹ vicinā mortez videret, sic excla
masse d̄: gemens, Dñe qui habes sanctā scientiā, Manifeste tu scis
quia cū a morte possez liberari, duos corporis sustineo dolores, secū
duz aiā hō propter timorē tuū libenter hęc patior, fuit iste p̄fecto
dignissim⁹, qui in coeluz reciperetur qm̄ taz animose tā fortiter ter
renū hoc corp⁹ pro lege Dei tormētis obiecit. Taceo Joānem bap
tistā, taceo apostolos, taceo martyres, qm̄ nota magis nulli dōm⁹ est
sua: Joseph innocēs a fratrib⁹ vendit. Susanna detestabilez calum
niā patitur, Daniel leonib⁹ obijcit, Sed q̄b̄ plura: Terrena hęc has
bitatio malis est mater bonis nouerca, Tu ergo Carole Antoni nos
li tristari, imo magis gaude, et grās age, q̄ in hoc venerādo coetu tot
sanctorū pari cuz eis sorte numereris, nihil hēsitas breui futurū, vt
sicut cū eis fueris in poenis, sic etiā cuz eis in coelo coroneris. Non
ne meministis q̄ nō sunt cōdigne passionēs hui⁹ t̄pis ad futurā glo
riā, que reuelabitur in nobis: Quod si meministi, cur tātuz te ma
ceras, cur mœrore cōficeris In hoc dolorū torculari p̄meris vt fruc
tuz afferas, vt cōsciētē rubiginez exuas et coelestes animuz in coelū
attollas. Si dicat anuz argentario cur me coquis: cur me cedis cur
me lanias: nōne recte respōdebitur vt p̄ficiaris, vt ad eā ad quaz es
genituz gloriā peruenias Propterea scriptū est, quem diligit De⁹,
corripit et castigat omnez filiu⁹ quē recipit. Est teste Plinio quod
daz aquilę gen⁹, q̄d halietuz vocāt, hęc pullos mox vt nati sunt, cōs
tra soles statuit, quos fixa acie soles ferre posse viderit, seruat educan
dos, q̄s autez oculis cōniuere et radijs offendi deprehenderit tanq̄
indignos vita eliminat. Nō aliter p̄fecto De⁹ nobiscuz agit, nā q̄s
videt in aduersis aīo dei cōducare nō curat, qui hō subsistit ac dur
rāt, custodit et nutrit, de quoz numero fuit ille q̄ dixit, p̄pter nomē

Liber Secundus.

tuus deduces me et enutries me. Itē sicut adipe et pinguedine res pleat aia mea, et ipse De⁹ apud Iesaiā de Iudeis cōquerēs, filios inq̄ enutriui et exaltaui ipi at spreuerūt me Quādiū em bñ uiuendo Deo adheserūt cū eo q̄ dixit Mihi autē adherere deo bonum est, et ponere in deo spes meaz tādiū eos pauit et rexit. At postq̄ cū filio p̄digo recesserūt, substātia sua portōe cōsumpra, q̄ nūq̄ ad p̄cēm redierunt porcinis cibis ali, et in agrestez naturā trāsire permitti sunt

Rationes philosophoz cur corpus humanum factum sit fragile. **Ca. ij.**

Et dicit q̄ spiaz qui mundi hui⁹ harmoniā ignoret Cur humanuz corp⁹ tam fluxuz ac fragile fabricat⁹ est de⁹, cū lapidibus et ferro tantaz duriciē resistēdiq̄ potēciāz ididerit: Quid huic rñs debo, nisi q̄ apud. Lu. Selliuz li. vi. no. att. ca. i. dixisse Crysippū in libro de puidētia legisse me memini ait. n. nō fuisse p̄ncipale naturē cōsiliuz vt faceret homines debiles, ac morbis obnoxios. nūq̄. n. cōuenisse hoc naturae auctori parentiq̄ oīz reruz bonaruz, sed cum multa magna gigneret pareretq̄ aprissā ac vtilissimā p̄ sequelā adiuncta sunt incōmoda. Nā ratione cuz subtilissima de⁹ hominē fingeret, vtilitas ipsa opis postulauit vt tenuissimis minutisq̄ ossicul⁹ caput cōpingeret, sed hāc vtilitatē rei maioris alia quēdā incōmoditas extrinsec⁹ cōsecuta est vt. l. esset caput min⁹ munituz, ictib⁹ offensionibusq̄ paruis, etiā peruiuz ac fragile. Inde quoq̄ morbi et gritudinesq̄ cōsecute sunt, hāc sniam cōtemplat⁹ Auerrois in libz Aristote. de aia dixit. Sēsus in aialib⁹ causaz dedisse breuioris vitē. Nā vt euidentius certiusq̄ sentiam⁹, carnes oportuit esse molliū sumas, at molliora facili⁹ offendunt magisq̄ patent nocumētis quā lignea duraq̄ corpora. Utilitas igitur hoīs ad hāc operis qualitates duxit artificez, q̄ de re q̄ conquerūtur (cōquerūtur autēz soli umi periti) merētur sensu rationeq̄ sublatis, in lapides et ligna cōverti, quoz naturā magis emulātur. Finge p̄ p̄opopeiā (quā poete et prophete sepe vsurpāt) duos corā teligni trūcos humi iacētes interro

Liber Secundus

gati tibi rñdere, Interrogetur at qđnā esse malint, qđ a fabro formā
sortiri cupiāt. Rñdeat pm°. Citharā me facito. alter in aratꝝ me do
laro. Citharę rō subtilitateꝝ poscit tabellaz, corpusq; qđ facile lędi z
cōfringi possit. Quid igit si lignū postq; vt poposcerat lire formas
sortituz est de sua fragilitate cōquerat admittem° ne hęc querimōni
az. an nō poti° obiurgabim° et ingratitudinis ac insipientię truncum
accusabim°, qđ opifici grās non agat: et forme nobilitati duriciē pō
ferat: Sic pfecto de nrā hac fragilitate, seu (vt philosophi dicunt)
naturalī impotētia quā vitaliuz operationuz rō poscit cōqueri, hoīs
est ingrati simul et stulti. Quis em̄ mentis cōpos sine his quidpiam
cōsequi studeat que iūcta illi necessario videat: Hoc eēt naturā velle
subuertere, et vt ita dixeriz. exoptare soles sine luce, terram sine mole
mundū sine Deo. In hoc sum° sapiētes Dicit apud Ciceroneꝝ Cas
to qđ naturam optimā duces sequimur, eiꝝ paremus. Subjcere li
bet quod Plotinus Platonicus vir excepta infidelitate diuinis in
primo de prouidentia libro cap. xi. de huiusmodi senserit ait nanq;.
Quemadmodum artifex non omnia que in animali sunt efficit ocul
los. Ita neq; ratio fecit omnia deus. Verum alia quideꝝ esse deos
statuit, alia vero dęmones sequēti natura. Post hęc autē homines
animaliaq; deinceps. Neq; id quideꝝ inuidia, sed ratione intellectu
alez habēte varietatē. Nos autē sic affectissimus sicut imperiti pic
ture, qui pictorem damnāt, qđ nō vbiq; pulchros eque colores posu
erit. Pictor autē vnicuiq; parti quid eā decebat attribuit. Ciuitatea
quoq; pene institutę non equaliter in om̄ibus disponūtur. Pręterea
quis naz comoediā tragœdiāq; vitu pet, qđ oēs in eonō sint heroes
sz intersit et seru°, et rustic° aliq; rudiori voce pnūciās. Poema tñ
nō erit pulchꝝ, si qđ inde tollat deteriores, hęc Plotin°, que qđ sunt
nrīs admoduz cōsentanea subieci. Ergo duplex hoīs natura cū sit,
vna om̄ib° hominib° cōis, vt recto corpe eē duas man°, duos pedes
habere, loqui intelligere. Altera vnicuiq; ppria, vt oris figura, talis
bis lineamētis esse fictā, vtrāq; et cōmunem et propriam. Sapis

¶ ¶

Libet Secundus

ena vir equo aīo feret, et faciēs ex necessitate (vt aiūt) virtutē, corpo-
ris deformitatē, et dānu3 vertet in animi opulētiaz atq; ornatus.

Nō abre fuerit hic ānotare, qđ in pmo libro Ethicoz de foelici ho-
mine scribat Aristoteles, cōfert em̄ euz quadratalib⁹ seu tesseri3, q̄
bus in aluocoludis, grēci cubos vocāt, q; videlicet sicut tessere quō-
cunq; iactent, sic semp̄ in vna3 partē incumbūt, vt et rectitudines et
immotā stabilitate3 retineāt, ita homo cordatus et vere sapiēs. quo-
res cunq; cadāt, et in quācunq; fortunā inciderit, feret optime, ac p-
oīa oīno decēter, q; si quotidianos casus sic ferre debem⁹ quō nō fere-
m⁹ etiā eos, q̄s euitare cois omniuz parēs natura nō potuit.

De quattuor corporis humorib⁹ ¶ Ca. iij.

Sunt q̄ laborāt bile atra, quā nostri medici grēco vocabulo
melācholia3 vocāt. Sūt qui prasina seu porracea vel etiam
fulua (grēce Χολη dicitur) plus iusto abūdēt. Sūt q̄ phlegma-
te, quā vocāt latini pituitā suffocētur. Sūt quib⁹ impedimento est
supflu⁹ sanguis, hęc (vt supra dixim⁹) an̄ primi hoīs culpā tāta har-
monia cōtinuata erāt, vt ex ipis neq; mors, neq; morb⁹, neq; molesti-
tie quicq; emergeret. At soluta hoīs in deuz obediētia, soluta est hu-
moz hmōi pax, dissipata cōcordia, pituita p̄dñans synanchias,
Melācholia q̄rtanas, Cholera tertianas, Sāguis quotidianas fe-
bres facit. Hoc āt exēpli grā dictū sit. Nā multis et innumerabilib⁹
bus pene moīs hūozes isti a medio discedētes ḡna infinita morborū
inducūt. Cholera itez fulua, quia acuta est et ignea, repentinas iras
tollit, et quasi nimb⁹ estiuus cito desistit, atra si irā concipiat, ei⁹ est
ptinax, et sero se cohibēt, q̄ illā patiūtur Iracūdi vocātur, q̄ nō hanc
amari et acerbi. Sūt etiā q̄ atrā tu3 fulua miscuerint et in his sicut
humoz, sic et moz mixtura cōsurgit, et mediuz locus tenēt inter p̄-
dictos Hippocrates vocat⁹ ab abderitis vt curaret Democrituz sp-
ridētes, inuenit euz in agro auiculas exenterātes, et receptacula hu-
moz istoz vestigātes Multum em̄ confert, et ad salutem corpo-
ruz, et ad mores humanos ista cognitio, et bñficio medicinz fieri p̄-

Libet Secundus

vt q̄s in nouā complexionē, et p̄ sequelā in moȳ trāseat nonitat̄.
Sicut in his patet q̄biles atraz polypodio et elleboro, fuluā h̄o cui
rāt rure pontico, quod pharmacopale reubarbaruz vocant

Quā cōplexiones distribuātur a deo Ca. iij.

Et dicit itez quispiāz, cui hęc ita distribuit deus, vt biles Ho
ratio, phlegma Heraclito, sanguinē Socrati, melācholiam
Dreſti tribuerit, Que naz rō fuit ita dispēſandi, casu ne ista an pro
uidētia vlla gubernātur: reduct⁹ suz in Syrtēs quas p̄us effuges
rā, tētabo igit̄ breuib⁹ s̄bis etiā hincelabi, et si q̄d nouē mercis inue
nero, poterit his que supra dixim⁹ applicari, vt ex duobus locis vna
fuit veritas, et ex duob⁹ capitib⁹ vna disciplinē fiat integritas. Mag
nē (vt vez fatear) p̄ſumptionis hęc quēstio, cui Paul⁹ ap̄lus vas
electionis vsq; ad tertiuz coeluz raptus sic r̄ndet, nōne habet p̄ratē
figulus ex eadē massa aliud quidē vas in honorē, aliud in contumes
liāz facere. Sufficeret hoc dixisse, quia iudicia dei, abyssus multa,
inuestigabiles vie, et occulta cōsilia, nec tm̄ debet hūana temeritas
andēdo p̄cedere, vt ea cernere velit, que latere de⁹ instituit. Neq; eī
dño grat⁹ erit seruus qui penetralia atq; adyta cūcta que in domo
sunt plustrare tētauerit, ea nāq; temeritas magis videt explorātis
īdias, q̄ serui offitiū p̄ se ferre. Sic licz inq; r̄spōderi possit. De
eaz tñ aliquid balbutiēs et id Augustini fr̄⁹ auctoritate. Augusti
ni viri sanctissimi et sapiētissimi hęc est sermone breuis ac simplex,
sensu vero lōga multiplexq; sn̄a, quā Theologi n̄i sepe vsurpant.
Sic de⁹ res quas cōdidit administrat, vt eas agere p̄prios mot⁹ s̄i
nat, Igitur sicut anima in toto corpore sic de⁹ semper operās, in to
to mūdo vires naturis p̄ mucrone addidit, et operari eas instituit,
immo instrumēta sua fecit, quib⁹ cuz deo p̄re fabri fili⁹ vsq; modo
operās vteretur. Das igitur vires nec operari impedit, nec operan
tes deserit, sed sicut nauta nauiz iuuat et dirigit, ille in portum, iste
in finē, et quēadmoduz ociāte aia mēbra sopiūtur, sic cessante Deo
(vt in igne Babilonē mōstratuz est) om̄is nature conat⁹ inanis est.

R iij

Liber Secundus

Immo si naturę (q̄s ipse cōdidit) ne operetur per ipsuz steterit, videri poterit cōfiteri, vel eas nō recte factas, v'l se facturę sue penitere p̄t tñ si vult, z aliqñ vult (raro tñ id v'u cuenit) p̄ter naturę ordinez q̄dā et facere et suo arbitratu imp̄dire. Ea q̄ in coelo sunt sydera (seu sint ignes vt Platonici, seu quędā q̄nta essentia vt Peripatetici volūt) nō signa tñ rez inferioruz s̄z causas esse nō dubiuz. id em̄ om̄es Astronomi, id Aristoteles in Meteoris, id in sc̄dm s̄miaz Theologi, id ipi cōfitentur oculi nostri. Quis est em̄ taz hebere visu, vt non videat sole discedere, naturā merere, aues cōtitescere frōdes z fluere. Rursus ip̄o reuertētemūdus exultare, terrā apriri, plātas reuiviscere, om̄ia instaurari. Vires ergo syderib⁹ date terrā et terre nascētia sic afficiūt, vt hoc sic comedas in bilez, illud in pituitā, aliđ in sanguinē trāformet, q̄ fit vt hoie varijs parbitrio suo cibus vtēte variet in eo et stomachi et epatis et renū, et p̄ sequelā seminis q̄q; et vuluę cōplexio. Sinit ergo De⁹ p̄ seminez q̄litate, p̄ dispositiōem materni vteri p̄ coeli et stellaz aspectib⁹, pro cibo et dietę natura fieri cōplexiones hoiz diuersas z corpora nrā in īfinitas ire differentias, Angelis ho, qui reb⁹ humanis, a Deo p̄fecti sunt, miris moīs ista, vel suo, vel Dei arbitrio moderātur. P̄oz sc̄iaz vocam⁹ magia naturalē. Cui⁹ Jacob nō ignar⁹ ouiu foetus colorabat in vtero, et hic mod⁹ varia p̄creandi. Potest em̄ Angel⁹ quispiā tibi nesciēte te psuadere vt hoc magis q̄ illđ comedas, vt cibus ita cōcoctis fiat coagulatio certi seminis, vt hac magis hora coeas, vt mulieris vulua, quā medici matricez dicunt sit sic affecta. Quib⁹ variatis variari quoq; foeturam, oportet. Cur autē in meā magis q̄ in tuā p̄niciem ista cōtingāt. Nescire me fateor. Quidā at̄ causaz dicūt decorē vniuersi, nō faciunt satis aio ipatiēti grauitē ferēti se cū decorē vniuersi de decorari. Sz ignorata causa, ignorari nō licz hęc oīa equo aio ferēda, cū vni cuiq; psuasuz eē debeat, nihil a Dei numie sine recta rōne fieri posse, s̄z sunt quidā nō min⁹ impij q̄ imperiti, tā arrogātes, tā proterui, tā insolētes et infrun̄ti, vt velint naturaz omniuz virtutes ac operati

Liber Secundus

ones, angeloz etiam ritus et officia, propter sui pedis morbum im-
mutari. Quod q̄ alienus sit a recta ratione breui exemplo dignoscio
to. Si in cithara ad cōcinitatez redacta neru⁹ vnus conqueratur, ⁊
dicat senimius tendi rogetq̄ se paruz remitti. Quid putam⁹ citha-
rēduz responsurū. nisi toti⁹ citharē magis q̄ nerui vni⁹ rationez ha-
bēdaz. Sic profecto Deus ordinē mundi et naturarū, ex quib⁹ mū-
dus constat, curam gerere et debet et gerit. Quod si cōtra nitaris, ⁊
obijcias vniuersi ordinez opitulari singulis debere non obesse, quem
admoduz in optima republica, sic commune bonum administratur
vt singuli in pace sine iniuria viuant. Nec enim alterius rei gratia
principes ac magistratus creatur nisi vt singulis bene cōsularur.

Sicut de Solone Salaminio dicit, q̄ tanto prudentiē temperas-
mento leges Atheniēsis dedit, vt parem gratiam a senatu ⁊ a ple-
be cotraherit, Quod si tantē (vt ita dicā) conditurę foelicitas ab ho-
minis potuit prodire consilio, quid humano generi prestare debuit
Dei prouidentia, cuius est ad nostrā nulla p̄portio: Nonne potuit
et omnib⁹ simul et singulis bene cōsulere: O homo bulla, q̄ nascens
do moreris, et florēdo marcescis, tāta ne cōtra auctorez tuuz surgis
audacia, vt ei succenseas, et velis in euz exercere censurā: Pone hāc
vaniloquētiā, et recordare dicti illius Seneseos. Uidit de⁹ quē fe-
cerat, et erāt valde bona. Sed an cōdere potuit meliora, non de fuere
theologi qui disceptarint, cōcludamus ergo nobis quidem a deo be-
ne cōsultum: Sed quoniam vt Aristoteles inquit. Intellect⁹ nostr⁹
in causas altissimas ita ferrur, sicut nicticozaci ocul⁹ in lumen solis
non possenos cōsily diuinitationez scire, ⁊ propterea dictū a Chrō-
nescitis q̄d peratis. At dices iternz si naturaz ordinē ⁊ operatiōes
violari nefas est, nō licebit infirmo votis et precib⁹ cū deo de impetrā-
da sanitate tractare. Cui obiectioni r̄ndebo. Licere q̄dez suppliciter
ac moleste petere, et q̄d petitur, si datur, cū grāz actione recipi de-
bere, si nō dat, cōqueri non licere, istozsz mea intēdit oratio

¶ De anime libertate

¶ Caput v.

Libri Secundus.

Corporum hæc cōditio, animi s̄o natura libera, immunis in
genua, et ab erūnis exclusa corporeis, nec celo regit̄, nec ele-
mētis seruit̄, et si propter appetit̄ connexionē q̄ corporeis qualita-
tibus est subdit̄ in peius sp̄ inclinā, in manu t̄n̄ cōsiliū sui est, corp̄
naturalibus reb̄ et deo, anima s̄o sibi et deo subest. Propterea vtrūq̄
q̄ secūduz diuersas translationes legim̄ in psalmo, latini sic legūt
Aīa mea ī manib̄ meis s̄p̄ Greci at̄ sic ΗΨΥ ΧΗΜΟΥ ΕΡΤΑΙΩ
ΧΕΡΩΙ ΟΟΥ hoc est in manibus tuis .i. dei, n̄ ē t̄n̄ trāssationi, cō-
cordāt Hebr̄ei apud q̄s legitur napsibe caphi, q̄d est aīa mea in ma-
nu mea. Plotin̄ in libro de stutib̄ dicit. Aīaz non habere supra se
naturā nisi deuz, a quo sicut luna a sole virtutē mutuā et lumen,
nec ab ijs multū dissidet q̄d Aristoteles d̄t in politicis, rationem: s̄
principatu politico appetitui, corpori s̄o despotico imperare inter
hos duos p̄ncipat̄ hoc interest, q̄ in despotico hoc est herili (nā gre-
ci d̄n̄m ΔΕΣΠΟΤΙΑΥ vocant) iugum seruitutis est grauius si-
cut seruīuit̄ Israel in Aegypto, et hoc ius habz anim̄ in corp̄, in a-
nimā s̄o sicut et in angelos sol̄ deus. Un̄ sicut in Apocalypsi legi-
t̄ Joāni ab āgelo quē adorare volebat respōsus est. Uidene feceris cō-
seruus. n. tū sum, sed in hac dei seruitute summa libertas est, q̄ deo
seruire, est euz eo regnare. In politico aut̄ subditi aliq̄n p̄nt et cōtra
dicere p̄ncipib̄ et aduersari, sicut et appetitus rationi. Nam etiam
ob causas spirit̄ p̄opt̄ et caro infirma vocat̄ a Christo Corp̄ est igit̄
tur vile mācipiuz, anim̄ at̄ semp et vbiq̄ p̄ncipat̄, corpusq̄ suuz res
git et possidet. At nos q̄ pro inscitia ac demētia n̄ra magis corp̄ q̄
aīam colim̄, cōcupiscēt̄ijs n̄ris illecti et abstracti deuz subornare et
pueriliter ac inepte supplicādo in sn̄iaz n̄raz conamur attrahere. At
sicut neq̄ pater filio s̄p̄ indulḡ, sic neq̄ dē nos s̄p̄ exaudit. Propte-
rea filijs Zebedei honores ambiētib̄ p̄misit martyriuz, ac si diceret
vos salutis v̄re ignari, ea t̄m quę sunt corporis infantiliter petitis,
ego at̄ q̄ tanq̄ opifex figmētuz vest̄z intelligo, et tanq̄ pater veraz
vest̄rā salutē in q̄ro, corpore (cuī natura caduca est) contēpto, circa

Liber Secundus

ea que animi sunt laboro Exuende s; igitur hmoi cogitationes De
vt nri misereat oradus. Et in hoc maxime audiendus e Socrates, q
nihil ultra a dijs petendu arbitrabat, q; vt bona tribueret. Nos aut
idplexq; votis expetere quod no impetrasse meli' foret, Ipse em de
fecit nos et no ipsi nos, sub poteti manu ei' humiliari nos decet. Ip
si em est cura de nobis, et vt Jacobus inqt, expectat a nobis fructuz
nrm temporaneuz et serotinu3. Euz. s. que3 Maius, et que3 Sept
teber afferat, que sunt pmetaphora dicta, vt per hec intelligamus z
euz fructuz que3 adolecens adhuc in iuuetate, et euz que3 etas in occad
suz vergens, et in mortez ia inclinata producat

An distributio coplexionu pcedat a fortuna vl' a ca
su. et q; Aristoteles fortuna male describit. CC. vi

Utes igitur que sit coplexionuz ro diuersaz, que si patres qui
generat mortale inspicias, veniet a fortuna. si fo ad angelos
q mudo presunt, si ad deuz reruz opifices spectes, nec fortuna nomi
nada, nec casus. Id nanq; a fortuna factuz dt Aristoteles, qd effici
ens duz aliud quidpia oprat, effecerit. Ut fossor si duz plātandē vi
tis grā scrobez facit, thesaurū reperiat, thesaurus inuētus a fortuna
dicet, et ipsa fortuna, ipse fossor erit. At de' qui (vt Augustin' inquit)
no aliter nouit facta q; fienda, nunq; agere sic pt, vt duz vnuz inten
dit, aliud faciat, hoc nobis argutulis, sed re vera parū cernentibus,
et vt plurimū halucinātis accidit, si em fossor thesaurum hic latere
nouisset, ia non propter aliud, sed ipius thesauri grā fodisset, essetq;
thesauri inuētio no fortuita sed a proposito fodientis intēta, ppte
rea dicit Aristoteles, Ubi maior intellect' sit, esse fortuna plerumq;
q; minorem, quod ego pro captu meo sic intellexerim, intellectui
qualis noster e, qui sibi que euētura sunt parum videt, preter pro
positū multa cōtingunt. Nā fallax ista rerum mobilitas, et incons
stans mūdi fluctuātis ingeniu3 noua sp importāt, et bona ac mala
sperata et insperata pmiscue ingerit nature nūq; ociosa faciūditas,
quo fit vt euēta plura sint, q; a nobis mortalib' pscire possint, z hec

¶ i

Liber Secundus

causa ē, vt in tanto reꝝ fluxu querenti vnū, aliud se offerat, sicut in foro cū nundinē sunt, in tanta plebis frequentia ignoti plures q̄ noti occurrūt. Si ergo duꝝ Petꝝ queris, Joānez reperias, id dicit factū a fortūa, animo igit̄ oīa inuētū vt diuino nihil, plurima p̄spiciēti, vt angelico pauca, pauca cognoscēti, vt n̄ro, multa a casu ⁊ fortūa contingunt. Nō videtur t̄n Aristoteles recte fortunā descripsisse, cum eaz dixit causas per accidens. Licet em̄ is qui dum colit agrum reperit thesaurum, sit eius int̄tionis causa per accidēs, quia dum aliud facit istud offertur, non tamē est fortuna fossor appellandus, nomen enim fortunę nō ad significādum has causas, sed ad longe aliud inuenit̄ aīquitas, deam enim fort unaz dixerunt quę dandi et auferēdi ius haberet, et ei veteres gubernaculū et copiaz appingebāt tali figuratōne innuētēs bona hęc terrena regia fortuna. iuxta illd̄ *Quidū, fortunę cetera mando. Quę iuuat, et meliꝝ q̄ tu tibi consu lat opto.* Causaz ergo quādaꝝ latentem et ignotaz, vnde accidentiuz rerum subitus et inopinatus p̄dret euentus dixere fortunā. Quod si dicat Aristoteles thesauri fortuitā effossionem p̄ter fossorem, causas non habere, et ideo fortunā fossorem appellādum, Id plane absurdum est. nam apud sapiētes cōfessum est in omni causaruꝝ serie, causam per accidens nūq̄ esse primam, Sed causas indagantes cum tales inuenerit oportere alius speculari, donec causas videat, quę effectuz noꝝit et int̄dat, hęc autē in stellis, vbi satuz collocāt, quia ratione carent, nō inuentam, quęremus in spiritualis natura substātię, quę deo et angelis bonis et malis est communis, causam ergo tales arbitrato suo, et temere (vt aiunt) cuncta dispensantem fortunam indigitant, quę profecto nihil aliud est, nisi Deus, et angeli in ministerium Dei creati, qui si aliquādo videntur dando aut auferēdo temerarij, nihil tamē agunt inconsulte sed est potius in humano intellectu cecitas, in iudicio hominū magis q̄ in operatione illoꝝ temeritas. Causas huiusmodi immateriales et incorporeas (quę reuera munduz administrant) visus est Aristoteles nō curare

Liber Secundus

quod nihil de eis exploratum haberet, et quod id negotium supra humanum in-
dicauit ingenium, in hac disputatiuncula me traxit prouidentie
diuine reuerentia, a cuius autoritate subtrahi videtur quęcumque fortu-
ne tribuantur, fortune inquam, quę quid sit nescitur ac cuius eas esse con-
stat Dei prouidentia, leuius patientia sua detur et emulus quidam
Deo subtrahetur: Sed ideo iam parcendum existimo ne in philosopho-
rum, qui phisici dicuntur spineta te ducas, Socratica illa philoso-
phia uulior, quę uitas et mores instituit, illa enim doctos tantum facit,
ista uero et doctos et bonos.

In quo consistat foelicitas. in hac uita contra Peripateticos et Stoicos

Ca. vii

Hic fortasse quispiam dixerit, cur non egre, cur non moleste ferēde
sunt egritudines, cum nos in hac uita miseros reddat: Aristote-
te enim (cuius tanta est apud omnes autoritas ut ab eo peruariari nefas pu-
tetur) in ethicis dicit, foelicitatem humanam in fructus operatione consistere, sed
perfectam non esse, nisi fructus animi corporis, et fortunę bona coniungantur, cuius
modi sunt corporis sanitas, forma liberalis, honesta familia, diuitiarum
etiam quę nobis familięque sufficiant, amici quoque optimi, quibuscumque iucunde
uiuere et omnia cetera habere possimus. et (ut ipse Aristoteles inquit) si-
ne amicis nullus eligeret uiuere, etiam si cuncta possideat bona. At inter
corporis et fortunę bona (sic ei uocant ipsi bona eterna) primum locum tenere
videtur corporis sanitas, sine qua neque amicorum congressus, neque diuitiarum u-
sus, neque bonorum splendor, neque liberorum copia delectare tantum sufficit, ut
foelices sumus paucis ego respondebo, affirmaboque Aristotelis huma-
nam esse sententiam. Et propterea oportere eam sacris eloquijs cedere, et
pirati reuelate diuinitus, non enim potuit ipse quod ad speculationem corpo-
reę nature se conuerterat, supra in corporea oculos eleuare. Nec aliud
foelicitatis genus uidit quod eius quę in huius uitę turbinibus preceps, vel
nullis vel certe admodum paucis accidere. Sed filius hominis qui de coe-
lo descendit nos ad alium sinez genitos esse monuit. Ipse nimirum ille fuit,
de quo inquit Quidam Proneque cuius spectent animalia cetera terram

Si

Tiber Secundus

De homini subime dedit, coelumque tueri Iussit, et erectos ad syde-
ra tollere vult. Consumata foelicitas in hac vita si haberi possit dis-
putetur ab alijs. Certe apud nos definitus est a nullo adhuc habitus
legimus omnium qui ante nos fuerunt historias hebreas, graecas, latinas,
barbaras. Qui fuerit in hac vita perfecte beatus reperimus neminem, le-
gimus infinitas hominum miseras, calamitates, erumnas, multorum etiam
domi et foris sapienter dicta, fortiter facta, prudenter consulta, vere be-
atus nusquam inuenimus. Plin. li. viij. natura. histo. cap. xli. vna inquit
feminarum in omni euo Lampido Lacedaemonia refert, quae regis filia
regis vxor, regis mater fuit. Vna Pherenice, quae filia, soror, et mater
fuit olympionicarum, Pherenice ista quae et Callipatira dicta fuit, si-
lium Pisirhodum in certamen olympicum persecuta virili habitu quae
si pugilum victores agnouisset, superato aggere quo gymnici claude-
bantur, nudauit se, et ad poenam quaesita quae Alpheum amnem transisset (id
eum diebus illis foeminis erat capitale) absoluta est, daturusque id patris et
fratris et filium verecundiae, qui omnes olympionice fuerunt, et hac causa
inducti quae sacris certaminibus praerant statuerunt, vt ex eo tpe nudi ad-
eunt, quae ad ludicium id certamen conueniret Vna familia Curionum, in
qua tres continue vna serie oratores extiterunt. Vna fabiorum in qua tres
continui principes senatus. M. fabius Ambustus fabius Rutilianus fili-
us. Q. fabius Burges nepos. idem cap. xliij. Q. Metellus in ea ora-
tione quam habuit in supremis laudibus patris sui. L. Metelli pontifi-
cis, bis consulis, dictatoris, magistri equitum, quoddecim viri, primum ele-
phantos primo punico bello duxit in triumpho, scriptum reliquit decem
maximas res optimasque, in quibus quondam sapientes etates exigerent con-
sumasse eum, voluisse eum primarium bellatorem esse optimum oratorem,
fortissimum Imperatorem, auspicio suo maximas res geri, maximo hono-
re vti, summa sapientia esse summum senatorem haberi, pecuniam mag-
nam bono modo inuenire, multos liberos relinquere, et clarissimum in
ciuitate esse, haec contigisse ei, nec ulli alij post Romam conditam. Logus
est refellere et supuacuum, abude vno casu refutate, siquidem is De

Liber Secundus

bellus orbam luminibus exegit senectam amissis incendio, cū palla
diū raperet ex eade Ueste, memorabili causa, sed euentu misero, quo
fit ut in foelix quidē dici nō debeat, foelix tamē esse non possit. Sic
Plini⁹ alterius Metelli q̄huius nepos fuit mētionē facit, q̄ preter
honores āplissimos cognomēq; Macedoniae, a quattuor filijs illas
tus ē rogo vno pretore, trib⁹ consularibus, duobus triumphalibus,
vno censorio, que singula quoq; paucis cōtigere. In ipso tamē florē
dignitatis suę a Catinio labeone tribuno plebis, que a senatu cēsoz
eiecerat, reuertēs e campo meridiano tempore, vacuo foro et capitolio
ad Tarpeiu raptus ut precipitaret, vix potuit a limine mortis reuo
cari, et in fine ei⁹ capitis concludit dicēs. Nulla est profecto solida
foelicitas, quā contumelia vlla vite rumpit, et in humanę foelicitas
tis in q̄sitiōe p̄sistens nominato et excluso Augusto (q̄ propter am
plissimā imperij dignitatē foelix cum nō esset, videri tñ poterat) duos
os subijcit, quos ad castigandaz hoim vanitatem dii foelicissimos ius
dicarunt Phedum quendam, q̄ pro patria proxime occubisset.
Et Aglauz Arcaduz pauperrimū. quē a Psophice vico Psophidi
um cognomināt. Cum enī Syges Regio Lidie armis et diuitijs
abundatissimo, inflatus animo Apollinē Pythiuz venisset sciscita
tuz, an aliquis se eēt foelicioz. De⁹ ex abdito sacrarij specu Aglauz ei
pretulit. Is etate senior terminos Agelli sui nūq; excesserat paruis
li raris fructibus et voluptate contētus. Cui sentētię plane astipus
latur illud Sapiētię. Melior est buccella cū gaudio, quā dom⁹ ple
na diuitijs cū iurgio. Itē illud Psalmistę. Melius est modicum
iusto, sup diuitias peccatoz multas. Et capite quadragesimo septio
meminit cuiusdā Euthymi pictę, hoc ē pugilis, ΠΗΚΤΗΘ⁹ enim
pugil interpretat, qui quonias semper Olympię victoz fuerat, et se
mel tantuz a Thasio Theagene circumuētus, dolo vict⁹. iussu eius
deoz oraculi, et Iouis astipulatu pro Deo ē habit⁹ et cult⁹. Patria ei
Locri in Italia, q̄ Epizephiriū dicuntur. Apd quos erat ei statua, et
Olympię altera, q̄ ambę vna die fulminis impetu p̄sumptę sūt. Die

B iij

Libet Secundus.

Ceeste Aeliano, i libro varie historie octauo) saxu ingeti magnitudis
negestabat, q̄ Locris ondebatur, et alio qua ceteri mortales fato ab
sumpt^o est. Na apud cecinuz amne q̄ Locros diuidit a ruginis ab
ocul'hoiz repete disparuit, hi sunt qs ex toto huano gne, ex ta infini
ta hoiz multitudine vt foelices haberetur electi st, de qbus illd' Hier
ronymi nostri dici pt, quatis laborib' hereditas cassa experit' mino
re pmissa p̄cio margarita chri emi poterat. Vera ergo solonis snia
(q̄q̄ ab Aristotele danata) q̄ neminē in vita beatū existimauit dici
debere. Cui cōsonat illud Psalmi. Cū dederit dilectis suis somnuz
ecce hereditas dñi. Non pl^o ergo qrenda ē in hac vita foelicitas, q̄
apud Gallos Roma, apd' Gallos em̄ nūq̄ ipaz vrbez Romā, s; vi
az, q̄ Romā ducat inuenies. Nulla est igit, necesse pt dū viuimus
nobis alia foelicitas, q̄ ad veram foelicitatez vera via, quam q̄ tenet
a mortalitate ac miserija se asserere pt. Vita ei nrā si cuz f̄tute r Dei
grā agat, ad britudinē, si cuz vitijs r Dei odio, a miseria ad miseriaz
est via. Et quāto vita hęc laboriosior erūniosior q̄ ē, mō iusticiaz r pi
etate seruet, tāto maior est futura foelicitas. Audi nō me, s; Joan. i
Apocal'. Beati q̄ lauāt stolas seu vestes suas, vt prātez habeāt in lig
no vite, et per portas intrēt ciuitatez, stolas lauare ē p̄niam agere, q̄
p̄dicationis Christi fuit inuituz, in ligno vite q̄ prātez habere, Christo
q̄ est lignuz vite, in medio paradisi est frui posse. Per portas intrare
ciuitatez, est per mādatoruz obseruationez ad coeluz ire. Dixit enim
Chrius adolescēti, si vis ad vitā ingredi, serua mādata. S; qd' mul
tis op^o est qn̄ licet vno f̄bo cōcludere: res ita se habz vera et cōpendi
osa foelicitas in hac vita nulla est alia nisi mādatoruz Dei r euangeli
eē legis obseruatio, nō diuitijs, nō potētia intendēduz est, Regnuz
Dei estimationez nō habz, quātuz exhibere nō potes, tāto em̄. Nō
opus ē sanitate, nō liberis, non cliētibz, nō amicis, sed Dei gratia r
et virtute conāduz ē, vtrūq; a nrō pender arbitrio, licet em̄ sine Dei
mūere, neq; virt^o, neq; grā haberi possit, cū vtrūq; iteo nostrē est vol
untatis, q; Deus bonoz suoz liberalis ac magnific^o dispensator tā

Libet Secundus

tum tribuit, quātuz est quisq; parat⁹ accipe, stat em̄ Chrius ad hosti
uz et pullat, ad aperiētes intrat, cū eo assidue epulat et habitat. Neq;
q; Stoici igit cū duce suo Zenone, neq; peripatetici cū duce Aristo
tele recte de foelicitate senserūt. Illi em̄ in fcture sola, isti in operatio
ne virtutis eā collocāt. Sed nos a Deo illuminati et edocti virtuti
operationiq; virtutuz supaddim⁹ grām. Hec si cōsequi potes (pos
tes at si vis) licet amicis p̄ueris, licet summa p̄maris inopia. licz cū
Job in sordib⁹ iaceas. licz insanabili morbo tenearis, foelicitatez ta
mē habes, nō illaz quā Sardanapal⁹ vir muliere corruptioz, nō eā
quā Croesus et Attal⁹ non illaz quā Salomō habuit duz corrupte
vixit sed eā quaz Paul⁹ quā Petrus z alij habuerūt, q̄ in tētationis
bus cū Chro p̄manserūt, sed tādeq; postremo loco audi testimonium
Chri, quo nullū mai⁹ excogitari p̄t, vide vbi nam Chri iudicio p̄ntis
vitę beatitudo sit posita, Beati inq̄t eritis, cū vos oderint hoies z ex
probauerint, ac eiecerint nomē vestz tanq; malū p̄pter filius hois
gaudete et exultate, ecce em̄ merces vestra copiosa est in coelo

De Synteresi. rōne. et cōscientia ¶ Ca. viij.

DUllatio Chri de q̄ d̄z, ego sto ad hostiū z pulso nūq; inc̄mies
tū, die noctuq; p̄strepit, dom⁹ est aia, hostiū volūtas, tres q̄
b⁹ fit pullatio, st; mallei, synteresis, rō, et conc̄ia. Synteresis ē ani
mę ḡnale iudiciuz, quo q̄d agēduz fit naturaliter in ḡne cognoscit.
vt q; colēduz ē Deus, q; pater honorāduz, q; subueniēduz miseris
q; semp in cōmune bonuz aliq̄d cōferendū, q; hūana societas est ser
uāda, hęc animi fctus q; nunq; corrūpitur, ΣΗΝΤΗΡΗΤΙΣ, hoc est
cōseruatio dicitur a gr̄cis Ratio ad singula descendens subiungit
hunc esse deum, hunc esse patrez, hunc esse miserum. Conscientia ad
opus properās, hunc igitur colēduz, hunc hono rāduz, huic subue
niēduz esse cōcludit. Discursus iste cōsiliiuz est, q̄d intellect⁹ opati
one pficitur, z ex his colligitur syllogisimus, q̄a p̄axi, hoc est ab opa
tione practicus dicitur. Ad primā viz nullo nobis op⁹ p̄ceptore.
Lumen est perpetuum naturali luce semper illustrē, semper clarum

¶ G iij

Liber Secundus

nec extigui potest nec abscondi. Hoc enim est lumen de quo in psalmo dicitur. Signatum est super nos lumen vultus tui domine. Ad rationes multas curam multum opere impediendum, falli namque facillime potest, et ea decepta conscientiam quam sequitur labi, decipi, et errare necesse est. Intellectus igitur triplex est, malles quod ianua. id est voluntas pulsatur, nam ad intellectum tria illa pertinent, pulsator est Deus, pulsatur autem ut aperiat, apertura est electio, hoc est consultatio que potest cessit consentaneum voluntatis assensus, si quod conscientia dicit eligi, patefacte sunt ianue, et ingrediens deo fit salus anime. Recta voluntatis electio domini est apertura, gratie infusio, Dei est introitus, de hac Dei pulsatione Paulus ad Philippenses capitulo 4. Deus est inquit qui operatur in nobis, et velle perficere pro bona voluntate scilicet sua

Quod sine dei custodia frustra laborat humana prudentia

Ca. ix

Ad dicit quispiam, dum me infirmitas reddit inutilis, quis familie aderit? quis domus, quis villas curabit? quis liberorum necessitati occurret? Didicimus adhuc pueri versus illos Maronis in Georgicis. Uidi lecta diu ac multo spectata labore. Degenerare enim in vis humana quotannis. Maxima queque manu legeret sic omnia fatis. In perire, ac retro sublapsa referri. Respondeto ad hec sic breuiter ut responsione non grauem, sic plix ut voto satisficiam, ille custodiet qui semper custodit. At quid dicit propheta. Nisi dominus custodierit ciuitates. frustra vigilat qui custodit eas. Nisi dominus edificauerit domum, iuuanum laborant qui edificat eas. An putas tibi filiorum tuorum maiorem curam esse quam deo. Sed vide apud Esaiam capite. xvi. Quanta nos charitate suscipiat, quanta errores nostros patientia ferat, quanta nos fide custodiat, ait enim usque ad senectatem ego ipse, et usque ad canos, ego portabo, ego feci, ego feram, ego portabo et saluabo. Quomodo fieri potest ut sit in alicuius corde tanta durities, quam diuine dignationis sermo tam pius emollire non possit. Quis est animo tam stupido, quam audita per os tanti prophete diuine pietatis redundantia tanta non putet ei suarum rerum curam esse. Non speret se mortuo familiam regi

Tiber Secundus

At dices experimēto didici eas familias pessuz ire, quas null^o pater curat, null^o tutor regit, nullus œconom^o administrat. At ego quosq; experimēto didici multas familias, quib^o aderāt custodes, amici curatores, pessuz isse, inter isse, et euauuisse Ubi Pirami dom^o, que tum cuz maxime viris opibusq; pollebat, igni ferroq; cōsumpta est. Ubi Neronis familia, que tuz cuz coelos tāgebat a fundamētis ē eruta. Ubi Lōgabardoz et Gothoz principat^o, qui postq; p omnes fere Italiā radices miserat repēte cōuulsus est. Ubi Carthago Ubi Corinth^o. Ubi Numantia. Ubi vetus illa Hierusalez, Ubi Rome gloria: Perierūt in cinerez lutuzq; cōuersę sunt, non qz defensoribus carerēt. Sed qm̄ deus custodire cessauit. Dector apud Maronez inq̄t. Si pergamma dextra defendi possent, etiaz hac defensa fuissent, At cōtra, quis Romuluz et Remuz infantes, nudos feris expositos, omni humana ope destitutos seruauit inter lupos: Quis hispanoz ducez Abidez ad feras pietū. Quis Cyro infanti quem postea Per sarū regez effectuz Christuz suuz Deus vocat, nutricez canē dedit. Quis istos custodiuit, nutriuit, et aluit Quis Moysen fiscella inclusum, in alga iacentē fluminis Aluioni exposituz liberauit, Quis Petz a fluctib^o assumptūne mergeret erexit: Quis est ergo qui facit hęc: Nempe ille qui facit om̄ia, Et dices cessabimus ergo nos, ignaui iacebim^o, faciet ille om̄ia. Ne sic dixeris. Audi quid sup hoc Gregori^o sentiat, eius hęc s̄ba sunt de deo loquētis. Licet. n. oim bonoz sit ipse largitor, fructuz tñ nostre quez rit industrie finge liberistuis esse nutricez, que morbo cōfecta ac iā moritura filioz tuoz vices ingemiscēs p̄te te clamet. Quis dulcissimi infantes, deinceps me vita functa vos pascet Quis vestiet: quis educabit, et reget: Tu pater q̄ hęc audis nōne lamentatiōes has et vanas et supuacaneas disces Nōne recti^o loqueretur si diceret. Deinceps vobis pueri meli^o erit. qm̄ me abeūte sub paterna disciplina futuri estis. Hacten^o viuēte me parentes qz vos mihi crediterant, forte negligētius vos habuerūt, at cuz abiero, ipsi oneri z cuz

Libet Secundus.

re succederet, recta haec cogitatio sermoque fidelis. Sic procul dubio nobis accidit Carole Antoni vir optime. Deus nobis pater est, longe plus nos amat sapientius gubernat quam nos ipsi. Sed nostra temeritas fides non habet. Fides nostra caeca est, spes nostra spiritum carens tanquam follis sine vento iacet, frustra ergo dictum est. Jacta in domino curam tuam, et ipse te enutriet. Ergo tam surdi erimus, ut non audiamus dominum ad nos ex euangelio Mathei clamantem. Considerate lilia agri quae non laborant neque nent. Nolite solliciti esse dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur. Nolite in crastinum solliciti esse, sufficit diei malicia sua hoc est anxietas et sollicitudo. Querite primum regnum dei, et iustitiam eius, et haec omnia adiacentur vobis.

Cur bonis mala eueniant philosophorum opinio.

Cap. x.

Diatonici quidam (in quorum catalogo Plotinus est) cur boni flagellent a deo causas inquirentes ad Pythagorae Palingenesiam recurrerunt, quae ab aliquo demone persuasus se aliquando euphorbus, aliquando pauones fuisse putauerat. Existimauerunt ergo animas pluries in corporibus fuisse, et pro vnius vitae meritis premia in alia vita recipere, et sic fieri, ut quae vni corpori iuncta peccauerint, in alterius consecratione plectantur, atque ita iuste potuit pro euphorbi scelere pati Pythagoras, sed longe nobis aliena mens est. Palingenesiam catholica non audit ecclesia, praeter eam de qua Christus dixit oportet vos nasci tenues quod dictum est admiratus Nicodemus princeps phariseorum. Quomodo inquit potest homo nasci, cum sit senex. Sed de hac modo non est sermo. Astronomi caelo imputant, unde Marcus Manilius in quarto astronomico libro inquit

Fata regunt orbem, certa stant omnia lege.

Longaque per certos signantur tempora cursus.

Nascentes morimur, finisque ab origine pendet

Tunc et opes et regna fluunt, et sepius orta

Paupertas, artesque datae, moresque creati

Liber Secundus

Et vitia, et clares, damna, et compendia vite

Vulgaris et superstitiosa gentilitas numina quedam aduersa esse credidit, quibus infestandi homines libido insit, et ea esse que Virgilius lena appellauit, his non contradicimus, sed ad orthodoxe fidei regulam reducentes lena hec numina demones nominans nocendi auidos ac nobis infensos et ideo numina dici potest quod habent voluntatem ac potestatem. Numen enim utrumque significat, Si ipsos cum stellis et causis omnibus quas scolas dicunt, sub arbitrio coelis Dei Optimi Maximi, credimus contineri quod et sancti Job testatur historia. Illic namque dicitur potestatem tentantem a Deo datam, nec prius ausum fuisse diabolum, nisi quando etiam tenuis accepit a Deo

De sex causis flagellorum nostrorum

Capitulum xi.

Beatorum vero patrum qui Deo inspirate locuti sunt, sententia est, quatuor de causis fieri, ut homines vite huius angustiis pressi multipliciter flagellentur a Deo. Ego autem sex et amplius causas esse conperio quod sacre scripture testimoniis constat. Quidam namque flagellatur a Deo ut flagitiose vite maculas poenitentia deleant, peccatum enim quod prudentia non cauet, poenitentia delet. Et ipsa ut sancti docent scilicet post naufragium est tabula. Nam cum statim baptizati in riu ecclesie sinu ingredimur qui nos ad coeli portum vehat, nauem itram? Ecclesia namque nauis est Petri. Si si furentibus tentationum procellis innocentie carina soluta sit. Corripienda est poenitentie tabula. Cui per vndosum seculi fretum innitentes et si non sicci, viui tamen feramur ad littus, peccati autem remissionem, littus voco. Sed quoniam in his naufragiis quidam, vltimateo stulti sunt ut neque saluari curet, Deus optimus ac piissimus nauarchus eos ut tabulam hanc capiant, verberibus excitat, negligentiam increpat, somnolentiam discutit, et lethargicam ignauiam studet pastor bonus flagris abigere, hanc ob rem populus Hebreus missus est in captiuitatem totiens, totiens incola fuit in terra aliena, et in Aegypto sub Pharaonibus, et in Babylonia sub Assyriorum regibus, ut tot incommodorum malleis attriti, et poenitentie scobina ac lima expositi

Liber Secundus.

siti sordere desineret. Quod ut ita esse cōperias, lege Judith historiam, vix quid Achior dux Amonitarum Holopherni, de Iudeorum gente cōsultati rēderit. Dixit namque, quociescunque preter ipsorum Deus suorum alter coluerunt, dati sunt in praeda, in gladium et in opprobrium, quociescunque autem penituit eos recessisse a cultura Dei sui, dedit eis Deus coeli virtutes resistendi. Ecce quo pacto alienigenarum quoque testimonio (erat enim Achior alienigena) flagellat homines Deus, ut ad poenitentiam adducat. Nec desunt ad hoc testimonia ex Machabeorum libro quem Josephus, is qui antiquitates edidit, descripsisse dicit, ait enim. Obsecro autem eos, qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorrescant propter aduersos casus. Sed reputent ea que acciderunt, non ad interitum, sed ad correctionem esse generis nostri et enim multo tempore non sinere peccatores eximia agere, sed statim ultiones adhibere, magni beneficii, haec ille. Legimus Attilam Hunnorum regem ferocissimum eorum tantis cladibus vastaret Italiae dixisse, se quod vera erat flagellum Dei esse. Legimus et in recentioribus historiis Lamerlanum Tartarorum (qui Schytae sunt) regem cum rei bellicae successu inflatum. Paciatem Turcorum imperatorem, bello captum quasi ferae cauea inclusum secum quocumque castra mouisset circumferret, dicere solitum, se esse dei iram, et orbis vastitatem. Memoria proditum est Hannibalem cum flagranti odio festinaret ad Italos, apparuisse in somnis serpentes horrendae magnitudinis, quia tergo sequens exercitum nemora et saltus ingenti fragore prosterneret quod aliud erat serpens ille terribilis, quam Hannibal ipse, cuius ministerio volebat deus totius Italiae flagitia.

Secunda causa flagellorum

Ca. xij.

Deus etiam homines non nunquam asperius tractat, non ut peccatorum rubiginem abstergat, quam non habent, sed ne imminente sorte se inquinent, ea diligentia in nos, versus quam nos in seruandis cibis adhibemus, solemus enim carnes quas sumus in plures dies seruaturi, aut sale perfundere, aut aceto immergere, aut frigidissimo in loco suspendere. Solebat etiam antiqui mortuorum corpora myrrha pungere, quoniam his omni-

Libet Secundus

nib⁹ cōtra putrefactionē virtus inest. Sic nimiruz flagella diuina
contra futurā culpaz singulari solēt esse remedia. Hinc Paul⁹, et ne
magnitudo inquit reuelationuz extollat me, dat⁹ est mihi stimulus
carnis meę spirit⁹ sathanę q̄ me colaphizet, legisse me memini, locū
nō memini, quendā viz sanctissimuz a dēmonio, qđ suis tūc merit⁹
ab energumino quodam expulerat fuisse arreptū, et id pro remedio
factuz a deo, ne scilicet tāte gratię miraculo elar⁹ gratię statuz amitte-
ret, quem habebat,

¶ Tertia causa flagellorum

¶ Ca. xij.

SAepe numero de⁹ profectui nrō semper intētus, sicut a qui
la puocās pullos ad volādūz, vt nos alri⁹ prouehat, terren⁹
voluptatib⁹ priuat, sic sit vt mēs q̄ in his humilibus terre bonis cib
buz nō inuenit, sublimis vt pascat ascēdit, et hęc cum plerisq; alijs
sanctoz, tuz p̄cipuo diuo Hieronymo ad perfectionē via fuit. Hiero-
nym⁹ eniz dū intēpesta nocte ad psalmodiā de more consurgeret,
muliebz vestez ab emulis clā suppositaz, nihil tale suspicat⁹ induit
et in eo habitu dū strēnuus Christi miles in eccliam sine mora se p̄-
ripit, choz cantātūz igressus, patuit cōtumelię nō vulgari, non tñ
aio fract⁹ nec victus a malo, sed vincēs in bono malū. Sapiētia em̄
vincit maliciā, cū sancto Jacob, cessit ire, cessit insidijs, Hierosolimā
prexit, heremū incoluit, testamēta trāstulit, et mirabilis vite sancti-
tate clar⁹ nonagenari⁹ obiit. Sic et nos solem⁹ aliqñ euntez equum
calcarib⁹ vt celerius gradiat⁹ vrgere, de hoc aut tentatiōis gñe Grego-
gorius in Ezechielem loqns ait. Qđ flagellū grano, qđ formax auro
qđ lima ferro, hoc facit tribulatio viro iusto, itez pcutimur in via,
ne viā pro patria diligamus. Et itez, tolerādi ergo vbiq; sunt proxi-
mi. qz Zibel fieri non p̄t, quez Chaim malicia nō exercet.

¶ Quarta causa flagelloz

¶ Ca. xiiij.

Oatur etiā bonis aduersitas, vt ad alioz pfectuz p̄ eas tanq̄
p̄ indicez magis eoz pateat integritas. Ad qđ ostendendū
duoz hoim clarissima p̄ferētur exēpla, Dabzaā: i. et Job eius con-

h j

Liber Secundus

sanguinei, nā scōm Hiero. in q̄stionib⁹ hebraicis, a Nachoz fratre
Dabrahe descēdisse Job credit. In his ergo duob⁹ viris illustrib⁹,
duaz frutuz maxiaz, et hoi maxime necāriuz exēplar (cui te cōfor-
mari oportet) est positū. Ad hos tanq̄ ad normā et ppendiculuz res
spiciūt omēs q̄ Deo volūt pfectē obedire, et eq̄ aīo aduersa tolerare.
Stabat lachrymabūdus Dabrahā, vnicū p̄clari ingenij et optiē in-
dolis filiu⁹ adultū sibi obseq̄ntes, mitē innocētes, piū, mansuetuz, q̄
amisso plis alteri⁹ spes nulla superat, stricto ad aras gladio cōfossu-
tus. Credim⁹ ne saxeuz pect⁹ Dabrahe fuisse, purare possum⁹ super
tā elegātis formē filiu⁹ cū taz patiēter gladio porrigeret iugulū, pas-
terne pietat⁹ viscera nō cōmota Magna certe et pl⁹ q̄ dici possit pa-
tris et filij fides fuit, fortitudo mirabil⁹, cōstantia pl⁹ q̄ humana pati-
tiētia singular⁹ et iaudita, hoc spectaculo delectat⁹ De⁹ torā eoz pos-
teritatē vsq̄ ad aduētū Christi peculiari sp̄ cura tutat⁹ est. Job vero
patiētia facta est miseris et grūnolis cōe refugiu⁹, et magisteriu⁹ vni-
uersale dolētuz in eo tāq̄ in Ceberis tabula describūtur vitē nīe ca-
sus, et quomō ferendū sit vnuz q̄d q̄ aduersitatis genus, onditur.
Et sunt q̄ putēt libz illuz nō historiā veraz cōtinere, sed parabolam
eē et quasi figmētuz quoddā poeticuz, eozuz inuētum, vilegētes et
perātie leges et iura pdiscerent. Sz reuera gesta res fuit, ita nos sen-
tire cogit venerāda autoritas sanctoz patz, et imprimis Hierony-
mi, qui Job post Moysen et prophetas om̄ib⁹ hagiographis anpo-
nunt, ip̄e in tota libri sui serie nil aliū conat⁹ ondere, q̄ homines non
sp̄ suis meritis sed etiaz secreto Dei iudicio aliq̄n, et si sine culpa, nō
tamē sine causa flagellari a Deo, cōtra quod amici eius pbate nitun-
tur, plecti nō debere hoiem innocentē, et eum qui a Deo flagellat⁹, de
p̄cedētī culpa ex poena redargui, q̄ sensus cū refragerur fidei or̄i ho-
doxē, erit a nobis tanq̄ q̄daz scopul⁹ euitād⁹. Necāt om̄ia ad disci-
plinā nostraz sunt facta et scripta, sicut in littoralibus quas pharos
vocāt, turribus nocturnē lāpades accēduntur vt portū nautis tem-
pestate iactatis a longe ostendant

Libet Secundus

Quinta causa flagellorum

Ca. xv

Nonnūq̄ ad solā Dei gloriā pcuti hoies saluator oñdit, cū discipulis interrogātib⁹ suo nean parētuz merito factū essz vt quidā cec⁹ natus eēt. Rñdit eaz coecitatez, neq̄ ipm coecuz neq̄ parētes peccādo moeruisse, sed vt in manifesto et irre parabili natus re defectu ato z s⁹tus diuina luceſceret, sicut cū pcutit animal q̄da piā vt medici s⁹tus et medicinē agnoscat effect⁹. Sāctissimū igitur Job imitat⁹, cuz ruit in te doloris acerbitas, cōuersis in coelū oculis dicas. **M**an⁹ tuē dñe fecerūt me et plasmauerūt me totū in circuitu et sic repēte precipitas me: **M**emēto q̄so q̄ sicut lutū foeceris me, nōne sicut lac nullisti me: et sicut caseū me coagulasti: Pelle z carnis bus vestisti me, ossib⁹ et nervis cōpegisti me, vitā et misericordiā tribuisti mihi, et visitatio tua custodiuit spiritū meuz. **H**ec et his similia q̄ plurima q̄ in eo reperies in dolorib⁹ repetēta, leuamē accipies, z quasi Job sociuz habeas in poenis min⁹ (morbo tanq̄ in plures diuiso) grauaberis. **E**t memēto sp̄ mortalis vitē qm̄ breuis ē, bona et mala cito p̄terire, z ideo cū Job cātato. **N**ō natus de muliere breui viuens tpe, replet multis mīerijs, q̄ quasi flos egredit et conteritur et fugit velut vmbra, et nūq̄ in eodez statu p̄manet. **E**t iterum illd̄ **D**ies mei trāsierūt, cogitatioēs meē dissipatē sunt, noctē s⁹terūt in diē, qz me inſomnē foecerūt, z rursū post t̄bras, spero lucem. **E**t itez illud. **N**unq̄d nō paucitas diez meoz finiet breui: **D**imitte ergo me, vt plāgaz paululuz dolorē meuz, anq̄ vadam, et nō reuertar ad terrā tenebrofaz, et opertā mortis caligine. **E**t silit̄ illd̄. **S**pūs me⁹ attenuabit, dies mei breuiabūtur, et solum mihi superest sepulchrum: **H**ec assidue in langore cātanda sunt. **T**ū vero pacatis dolorib⁹ vbi quietuz datur interſticiū, hęc itez scrutanda, adhibitis cōmentarijs, z pacis tpe eaparāda que p̄nt bello ingruente p̄desse.

Sexta causa flagellorum

Ca. xvi

Quodam aliquādo de⁹ exasperat, vt in consumatam eoz nequitiaz poenis eternis sequire incipiat, ex his fuit ille impius

H. ū

Libet Secundus.

Herodes sedus, qui postq̄ vt placeret Iudeis, Jacobus interfecit, euz pateret deus se vocari, mox ira dei cōprehēsus est, et in vltionem tātē impietatis h̄mibus coepit toto corpe repēte scatere, vētris doloribus concuti, dysenteria torq̄ri, et viu⁹ adhuc poculo amaritudinis libabat p̄mitias pditiōis. Pilat⁹ quoq̄ in Ch̄m p̄uerso vsus iudicio, eo tādeꝝ deuenit miseriaz, vt sibi ip̄i manū intulerit. Iude scariothis exituz detestabiles facinorose cōsentaneuz vite nemo ē qui ignorēt. Julian⁹ apostata hō nequā, ac pessim⁹ impator, q̄ Ch̄m Iesus in derisionē Galileū, et fabri filiuꝝ appellabat, Persico bello sagitta trāstixus dū expiraret clamare coact⁹ est, vicisti Galileꝝ, vicisti hos igit̄ nō vt sanarer, vex vt puniret. De⁹ non medici āplius b̄nificio, sed iusti iudicis percussit officio. His ergo atq̄ alijs iustissimis de causis de⁹ nos tentat, ad peccāduꝝ at̄ neminem tētat, quia vt Jacobus inq̄t, de⁹ intentator maloz est, sed cū quis ad peccāduꝝ inducitur nunq̄ tētari se a deo causet, nam sic vnusq̄sq̄ aut a cōcupiscētia sua aut ab humani gn̄is hoste tentat, quāto h̄o tempamento cōdita sit, et q̄ minime noxia, imo q̄ vtilis et lucrosa Dei tēratio monstrat cū ad diaboluz de Job d̄r, verumt̄n animā illi⁹ serua. Tuū igitur fuerit o Carole Antoni, cur a Deo tēteris aduertere, t̄ ibi nāq̄ soli inter homines et vite tuꝝ et cordis arcana sunt cognita. Deus t̄n qui reb⁹ omnibus est int̄mus, q̄ fixit oculū, qui plātavit aurē, q̄ totus ē sensus, nūq̄ ab operatione deficiēs non solū q̄ egeris videt, sed etiā quid acturus sis ⁊ quoz⁹ tu⁹ vergat appetitus. Et sicut sapiēs architect⁹ q̄ a se cōstructe dom⁹ agnosceꝝ vicinuz, alijs etiā domino dom⁹ absconditū fulcra supponit anq̄ ruat. Et q̄d Architect⁹ in opere corporeo hoc De⁹ in animi fecit edificio. Nā vt id possit omnipotētia dedit. Et vt velit, charitas fecit. Si peccatis implici⁹ hoc meruisti, gaude q̄ solueris a diabolo, si nō merueris, magis gaude q̄ hoc q̄d sustines apponit lucro, sed ea multo mitiora sunt tormēta q̄ non s̄t solida ⁊ cōtinua s̄ dato ad q̄etes spacio reuertūtur, p̄pterea dixit Job Usq̄quo nō parcis mihi nec dimittis me, vt glutinā saliuꝝ meam.

Libet Secundus

Quod virtus. que bonuz viruz facit. incre-
mentum accipit ab aduersis. **Ca. xvij**

Uelz hoc loco audire nō pigeat, et q̄ sint in paciētia fruct⁹ as-
liquātis per meū p̄seruari. Quid ē quod hoīes ī primis nō
cordati tm̄ veruz etiā rudes et plebei mirātur et laudant, virt⁹ nem-
pe. Nā inter terrena bona nihil ē certe virtute p̄stanti⁹, imo terrena
bona sic p̄cellit, tāto interuallo aŋgreditur, vt coelestib⁹ bonis cō-
ferat, hinc illd̄ satyrici. Egregiuz sanctūq; viz si cerno, bimēbri.
Hoc mōstruz puero, aut admirāti iūb aratro. Discib⁹ inuentis, aut
forte cōparo mule. At qz virtutuz quedā ad intellectuz pertinet vt
prudētia, sciētia, et artes liberales, ac mōchanice, q̄dam ad appetitū
vt iusticia, tēperantia, fortitudo, dic iudicio tuo. Que nā istaz p̄-
ferūtur, z p̄stāt: certe que intellect⁹ sunt bonis ac malis cōmunes
sunt, Uidem⁹ ei aliqñ mox corruptissimoz hominez p̄stare inge-
nio, liberaliuz artū locos callere, legū enigmata et nodos scire, natu-
rales et theologicas q̄stiones soluere de om̄ibus ita differere, vt deuz
credas. Sūt nanq; artes et sciētia gratia (vt aiunt) gratis date bo-
nis et malis exposita, suapte natura quidez honorabiles (vt Aristo-
teles inq̄t in libro de anima) sed vsuz malū admittētes, et propterea
nōnunq; habenti noxię, nō habenti viles, multi em̄ disciplinis im-
buti, sed male vtētes, tāto magis perniciosi sunt, quāto ad nocendū
veniūt magis armati, at iusticia, tēperantia, charitatez, modestiaz
paciētia, et id̄ gen⁹ alia nō nisi in bonis videmus, neq; eis quisquaz
abuti potest. Habēt eniz iste virtutes sanctissime ppriam et indissol-
ubile bonitatez, quaz eis q̄buscum habitāt largiūtur, z ipaz natura
est bonos efficere, Apulei sn̄a est, nihil esse Deo simili⁹, quā vir ani-
mo p̄fectus, id̄ aut̄ maxime p̄stāt hę virtutes, quas mortales vos
cant, sn̄a est Aristotelis, et eā omniuz confirmat opinio, p̄ virtutes
intellectuales bonū quidez non simpliciter, sed scdm̄ quid dici, vnde
et q̄ grammatice habet, nō bonum simpliciter dicis, sed cum addito
bonuz grammaticez, sicut et q̄ caute furari sciat, bonū fures, at q̄ iustus

Libet Secundus.

etiam ac temperantiam habeat, quae sunt in appetitu, bonum sine addito, et simpliciter dicimus. His ergo virtutibus tanquam solidis, quibusdam claris et firmis adminiculis naturam fragilem deus fulciuit, ut mox bonitatem quam secus non attulit, hauriret ab eis, Sed neque ipsas virtutes natura produxit. Aristoteles enim ait in Ethicis, neque a natura, neque praeter naturam inesse virtutes. esse nos quidem a natura aptos, perfici autem per exercitium, Id Aristotelis dictum generum omnium virtutum amplectitur, exercitium enim omnes paratur. At de his peculiariter quae in appetitu sunt in Psalmo cantantur. Ibunt de virtute in virtute, et videbit deus deorum in Syon, proprius istarum est in deum ducere, deum ostendere Deo coniungere. At quae in intellectu sunt, naturalem impotentiam ad hoc habent. Et hinc argumentum trahunt, qui in certaminibus scholasticis sumunt patrocinium voluntatis. Sunt enim in anima duo, duarum capita factionum, intellectus scilicet et voluntas, quibus de praesidentia certamen antiquum est. Quoniam ergo haec virtutes, quae alijs praesident in infirmitate corporis maxime pollent, dicente apostolo. Vir in infirmitate proficit ut desiderabilis sit morbus, quo cum apostolo dicere possumus. Cum infirmus, tunc fortior sum, et iterum. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me gratia Christi. Suscipiendus ergo gratatorem morbus, in quo est occasio tanti profectus, in quo est praesentis tanta oportunitas, tanta usus, tanta comoditas. Unde in psalmo legitur. Multae multiplicatae sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt, Quid est postea accelerauerunt, nisi ad deum celeriter cucurrerunt. Est ergo infirmitas hominis, quod calcare quod stimulum boui, quod remus naui. Nobis ut plurimum accidit, quod et in melle. Iumenta tamen in via cibum reperiunt, voluptate pellecta, trahere desinunt, et pastui tantum inhaerent, quod diu bibulci stigma non sentiunt, tunc demum, accelerant cum verberantur tunc viam accingunt, tum itineri instant, cum nihil quod delectet occurrit. Nam dum non nisi in termino quod eremum expectant, gressu citatius desudant. At qui sepius in via quod tardat, offendit, ad viam fine serius pertingit. Deum quot inuenies qui diu mundi blanditijs quasi Sirenum cantibus detenti, tunc tandem ire

Libet Secundus

Incipiunt; cum iam mortis nocte ingruente vita inuita venit ad vesperam. Isti postquam totum vite tempus, quod Dei beneficio ad beneuendum accooperant, per ignauiam et securitatem effluxit, dum frustra vixisse se vident, moerore tabescunt, in desperatione cadunt, submerguntur et pereunt.

Quia prosperitas fit inimica virtuti cum declaratione dextere et sinistrae partis in coelo. per Aristotelem. et Pythagoram.

Quia mortalius pars cum corpore recte valz, mente ¶ Ca. xviii egrotat, cum succi et spirituum plena sunt membra, mens Deo vacua friget et torquet, dum sensuum viuacitas in terra se pascit egre conscientie Deus non sapit, dum appetitui voluntas inheret, ratio ebriata Deum non videt, dum homo Dei muneribus abutitur iumentis insipientibus comparat. Propterea in psalmo dicitur, impinguatus, dilatatus, incrassatus, et recalcitrauit. Immoderata namque prosperitas vite lasciuienti prebet audaciam, pisciculorum quidam marinum quod naues teneat vocat. Echeneis (quod portoria Antonij nauem bello Actiaco foecit immobiles) prosperitatis naturam ostendit. hac enim sicut illo naues, magna virorum ingenia, ne in portibus salutis per viam virtutis veniant retardantur. Ratione colligimus, in historiis legimus, experimeto videmus, cum maiore moris periculo nauis in mari tranquillo quam tempestuoso. Ideoque in psalmo dicitur. Cedant a latere tuo mille, et decem milia a dextris tuis. eo quod dicitur a dextris decem milia cadere, et a latere tantum mille. latus pro sinistro accipitur, ac si dicat Moyses cui Hebrei psalmus attribuunt, homini utriusque casura pericula, sed a dextris longe plura. Sicut enim teste Aristotele in libro de coelo et mundo. Anterior vocatur qua sensus viget retro, quod e regione est. Sursum quod longitudinis est caput, ei retro oppositum deorsum, sic qua motus incipit dextere, et quod ab eo diuersum est, sinistra appellatur. Unde ipse Aristoteles contra Pythagoricos dextram mundi dat orienti, sinistram occasui, sursum Austro, deorsum Boree, ante huic nostro hemisphero, alteri retro, haec autem tetigimus, ut per latus ostendamus legimus intelligi. Sed in mystica interpretatione quae

Liber Secundus

cū omnibus sacris scripturis, tum maxime Moyſi cōuenit p̄ dextrā
p̄ſperitas, per leuā uero ſignat̄ aduerſitas, p̄ millib⁹ ergo periculorū
quę nobis p̄ uiaꝝ moruz euntibus offert aduerſitas, deceꝝ milia da
bit p̄ſperitas. Exēpluz ex uita Dauid accipito, q̄ q̄ſdiu perſequen
tib⁹ hoſtib⁹ bello attritus ē, ſanctimoniā tenuit. At ubi conſecut⁹ eſt
paceꝝ, et ocioꝝ. fact⁹ eſt moechus et adulter, et quod lōge pei⁹ eſt ho
micida. In agro p̄ſperitatis hęc pullulāt, quę breuiter Joānes eſ
numerat. concupiſcētia carnis et oculoꝝ, ac ſupbia uite. Sed in a
gro aduerſitatis ſuccreſcūt triſticię, dolozes, et lachrymę, quib⁹ appe
titus quaſi ager p̄uinis aſtrict⁹ nihil quid bonaſ herbas opp̄mat ger
minabit. At cū regnat laſciua p̄ſperitas, fumāt culine, menſe reni
tent, pocula ſpumāt, riſus abūdant, corda luxuriāt. Sz dices, quid
p̄deſt nobis p̄bitas, ad quā non mouet uolūtas, ſed uiget neceſſitas
Audi Gregoriz dicentē, ſcelix neceſſitas, quę nos ad Deuz ire cō
pellit. Nōne dici audisti ſettaꝝ filuz agere: ſetta eſt timor, filum eſt
charitas, cuz ſeruitio Dei q̄s aſſueuit, licet a metu icoeperit formaꝝ
pedepreſſiz, et breui generaꝝ ex ui uolūtas, ex timore charitas, ex ſer
uitute libertas, q̄ ad euāgelicuz conuiuiz intrare cōpulſi ſunt, ut es
pulas gultaꝝ, qui triſtes intrauerāt leti diſcūbebant. O ſi aliquo
Dei munere talē uitaꝝ ageremus ſani, qualē aliqñ pollicemur infir
mi, quanta eēt in mundo trāquillitas, quāta dulcedo, quāta iucūdi
tas. Certenō aureum tñ ſcluz, ſed etas illa flozeret innocua, quam
p̄mi hominis culpa deſtruxit. Om̄ibus em̄ exiſtētib⁹ iuſtis, pijs
maſuetis, et mitib⁹, om̄is diſcordiaꝝ fomes occideret at ſepulta diſ
cordia quid ſuper eſt, niſi ut ſit om̄ibus vna leticia,

Quod aduerſitas tollit mortis metuz **Ca. xix**

Eſt aliud quoddāz magnū, neſcio an aduerſitas, infirmitatis
Abouum. Nā liberat noſ eo quo maxime laboram⁹ incommo
do, mortis ſcilicet metu, cui⁹ memoria ſic amareſcit, ut etiā ſi cuncta
poſſideas bona, ſi uelcaris ſp̄ ambroſia, quicquid gultaꝝ, reddit ama
ruꝝ. At ſicut cū quis calceo nimiz p̄remiſ, et ſi per belle ac perq̄z uer

Liber Secundus

nuste pedes vestiatis, discalciari optat. Sic nimirum cum quis hanc vitam experimur aduersas, et sine spe salutis affligit, pro singulari remedio mortem expectat, et nonnunquam inuocat, et quod sera sit increpat, contra se urget, sibi etiam consciscit, vitam ipsam contemptor et prodigus. Cato ille vir memorabilis, cuius in seueritate et constantia nomen est tantum, in cesariana tyrannide sibi aduersa, nescio quod repperit, quid formidolosam mortis metuz extinxit, idem antidotum contra mortis pauorem inuenerunt alij plures in aduersis, ut Cleopatra et Demosthenes, ut Hannibal qui quasi remedio calamitatum unico obuias iuerunt fato suo. Tunc et ipse Job patientie exemplar, quez carnis infirmitas in vite satietate ad duxerat, clamat dicens. Cum tunc diebus quibus nunc milito, expecto donec ueniat inmutatio mea, et itez. Quis det (inquit) ut ueniat petitio mea: et quod expecto tribuat mihi Deus: et que cepit ipse me sterat: Felix igitur egritudo, que id a nobis aufert incommodum, quo quasi absinthio generali voluptas omnis e vita discedit. Gladius ille quez supra caput Damoclis conuiuantis Dionysius tyrannus appendi iussit, quod aliud notat, quaz nullas relinqui cum metu mortis in vita dulcedinem.

Qua aduersitas faciat seipsum cognoscere Ca. xx

Hia in morbo latet utilitas, que talis ac tanta est, ut ex ea nascatur foelicitas. aperit enim morbus oculos egrotanti, et consideratione reciproca se intuens. dum nihil videt unde superbiat, sub potenti manu Dei se humiliat. Xenophonus auctor est, Croeso ditissimo ac fortunatissimo Lydorum regi Apollinem Delphicum respondisse **αὐτὸν γινώσκων ἐν δαίμονι κροισε πρῶτος** hoc est te ipsum cognoscens. foelix Croese eris, hec vox licet a mendace imo a mendacum patre prodierit, adeo tamen vera est, ut per eam crediderit sue falsitati posse veritatis vultuz induci, diabolus namque ex paucis veris, que loquitur suo mendacio velamen obtendit, et falsis vera quasi mucronem haste prefigit, unde et Lactantius inquit. Venena non datur nisi melle circumlita, et mala non nocent nisi sub specie umbrarum virtutum. Vera igitur illa vox. Te ipsum cognoscens foelix Croese eris

Liber Secundus.

Nā cū q̄s se diligēter explorat, et q̄d ac quāti sit extimat Cōtinuo ad Deū cū Job clamat. Cōtra foliū quod vēto rapit, oñdis potētā tuā, et stipulā siccaz p̄sēris. et ego q̄si putredo cōsumendus suz, et q̄si vestimētuz q̄d comedit a tinea, et illud. Breues dies hoīs sunt, numer⁹ mensuz ei⁹ ap̄d te est. Constituisti terminos eius, qui p̄teriri nō poterunt, et itē illd. Si sustinero. id est etiā si patiēter omnia talero, infernus domus mea est, hoc est, in sepulchz iturus suz. Moritūre enim iustus pariter et iniustus, et in puluerez redit omīs caro. Et profecto cū sancto Job dicere possumus. Comparat⁹ sum luto assimilat⁹ sum fauille et cineri. Nam et in psalmo dicit. Recordatus est qm̄ puluis sumus. homo sicut foenuz, dies eius tanq̄ flos agri, sic efflozebit, Quoniaz spiritus id est anima p̄transibit in illo, et non subsistet, et non cognosceat amplius locū suuz. Nam per mortē sic de locis ac domib⁹ nostris eijcimur, vt quia nunq̄ āplius redim⁹, ea igitur nozare videamur, et in alio psalmo Relinquēt alienis diuitias suas, et sepulchra eoz domus illoz in eternū. Et in alio Ecce mēsurabiles posuisti dies meos, et substātia mea tanq̄ nihiluz añ te. Verūtñ vniuersa, vanitas omīs homo viuēs. Omnia nanq̄ que in hac vita possidētur vana sunt, et omīs homo viuēs vanus ē. Subditur eniz thesaurizat, et ignorat cui cōgregabit ea. Et Jaco. apostolus inquit Que est em̄ vita nostra? Vapor est ad modicū apparens, in duozū primozū fratruz nominib⁹ monstrata est totius posteritatis futura cōditio. Chaim enim interpretatur possessio vel lamētatio, Abel so vanitas vel luct⁹, Quid his appellationib⁹ oñditur, nisi possessio nibus hominuz lamenta cōiungi, et omīa cū luctu et vanitate collabi. Item in psalmo dicitur. Quoniaz omnes dies nostri defecerunt, et in ira tua defecim⁹, sequitur Anni nostri, hoc est, vitē cursus sicut aranea meditantur Vita eniz nostra, dupliciter meditat vt aranea, et q̄ semp araneaz more meditamur insidias, quot dieq̄ ad os pes ad honores mille retia tēdimus, et q̄ opera nostra sicut araneaz tele fragilia, modico quouis vēto dissipātur. Cum enim credim⁹ in

Libet Secundus

postuz nostra traxisse negotia, quicquid diu nitēdo cuderamus, leuissimi rumuscula aura, et vnius verbi voce demergitur, in eodem psalmo sequitur Dies annoꝝ nostroz, in ipsis .s. diebus, septuaginta āni naz in vita nrā omīno septuagita vt plimuz āni stꝝ. Si autē in poteratibꝝ, hoc est si de poteratibus et corpore rebustis loqmur, octoginta āni, .s. sunt in diebꝝ nostris, nec huic snie contrarium est qd dꝝ in Jesu filio Sirach. Omnis poteratꝝ vita breuis. Psalm. em vt diximꝝ de poteratꝝ corporis et membꝝ firmitate locutꝝ est. Jesus autē de poteratꝝ principatꝝ intelligit, seqtur in psalmo et ampliꝝ, hoc est si diutius superuiuamus quod superest vitę labor et dolor est. Hoc est quod poeta clarissimus inquit

Optima queqꝫ dies miseris mortalibus cui
Prima fugit, subeunt morbi, tristisqꝫ senectus
Et labor, et durę subit inclementia mortis.

Conditionem hanc mortalitatis nostrę miserimam quaz sanī corpore clausis vt plurimum oculis pertrāsimus, qm̄ egritudo semper ante cōspectum nostrę et e regione ad oculos nostros collocat, pfecto sanctor est sanitate, vt pote cuiꝝ sanctora sunt monita, et que ē in firmo pfectus occasio: propterea dictū in prouerbꝝ. Melius ē ire ad domum luctus qꝫ ad domum cōsulij

Quod aduersitas fert auxiliuz dtuti **Ca. xxi.**

Svim et naturā stutis inspiciꝝ, si legum et rationis mores sumus vt debemꝝ esse, solliciti ne libido in nobis dominetur, et vt appetituz redigamꝝ in ordinē, aduersitatem in primis amabimꝝ, cuius ope (vt est an̄ dictuz) efficitur, vt sensus obediat rationi. Est em̄ aduersitas domitrix passionuz, passionez definit Damascenꝝ, qꝫ sit motus appetitue virtutis sensibilis cuz imaginamur bonū vel maluz. Tantā quippe imaginatiōi nostrę cōstat viz inesse vt quamprimum boni vel mali quidpiā apprehēderit fiat in appetitu tāta commotio, q̄ totuz animalis corpꝝ afficiat, et cor primum,

Nam sicut (ex sentētia Platonis) intelligētie cerebrū, et nutritiue

¶ ¶

Libet Secundus.

epar, sic appetit^o cor est instrumentus. Un̄ in leticia hiat et aperit, in
moerore coit et cōprimi^t. Quicquid ergo nos cuz imaginamur delecta
tat vel cōtristat, passio dici potest, que in pte aīe cognoscēte non est.
Nā ipsa cognoscēdo quod cupit asse^qtur, qz p̄ter noticiā nihil au
cupat. Appetitus at̄ noticiā nō contētus, tēdit vlteri^o nec q̄escit do
nec amate^{re} rei se cōmiscet, infanti p̄similis qui sedari nullo mō p̄t,
donec in mris ferat̄ amplexū In item redit a Cicerone data diffinis
tio de affectu, q̄ videlicet sit animi et corporis ex tpe aliqua de causa
mutatio, vt sunt gaudiuz, leticia, misericordia, cupiditas, met^o, mo
lestia Que mō affectus, mō p̄turbationes vocātur, affectiones istas
virtus quidē cōprimi^t, s̄ magis aduersitas, p̄pterea cuz nobis hoc
bello laborantib^o suppetias venerit, abigenda nō erit, sed vt belli sos
cia amplexanda. (Ca. xxij)

De vitāda Nemesi. et quid sit scōm Aristotelez.

Est loc^o quidā salebrosus et lubric^o, q̄ q̄ periculosus sit hinc
declaratur, q̄ David in eo timuisse se d̄t, et paz defuisse q̄n ru
erit. At̄ nanqz. Mei at̄ pene mori sunt pedes, pene effusi sunt gress
sus mei, ecce periculū, et seq̄tur. Quia zelau^o sup iniquos pacē pctō
ruz vidēs. Ecce loc^o periculi. Zelam^o cum bona malis euenire d̄ole
mus, nam ζηλος grece d̄r iusta ira. Inde zelotypia. id est forme
gmulatio, quā Chrysipp^o ait esse animi egritudinez inde nataz q̄ q̄s
timeat ne cōmune fiat qd̄ sibi p̄ delitijs propriū optat, sed ad zelum
redeo Aristoteles hūc affectum libro scdo Ethicorum ΝΗΜΕΣΙΝ
vocat, et inter duo extrema sicut natura p̄tutis est, collocat, hoc ē in
ter inuidiaz et maliuolētiāz, vt Arguzopol^o, vel pueruz gaudium
vt trāssert Leonar. Est at̄ (vt scis) iuidiā, ex alieno bona nata tristi
cia. Maluolētia s̄o cōtra inuidiā, ex alieno cōtrahit malo leticiam,
illa bonuz videt, ista maluz respicit. Et vtraqz cōtra naturā affi
cit, ista gaudio, illa moerore, ābo ergo vitia detestāda. Int̄ ista duo Nē
mesis est, q̄ bona pueruz intuita cōturbat, et nō p̄t egre nō ferre,
q̄ his q̄ virtutē oderūt, legē irrident, Deuz offendūt sit tāta foelici

Liber Secundus

tas, vt eos audire nolit aduersitas. Unus ex multis pferatur Dionysius Siracusanus, qui Locris phano Proserpinę spoliato, cū per altum pspere vento classe vcheret ridēs amicis, vidctis ne ait, q̄ bona nauigatio ab ip̄is d̄ys immortalib⁹ sacrilegis tribuat. Qūm igitur iustū videt, cōtra hos indignari. Nemesis p virtute se ingerit, que tamen nō virtus, sed est virtuti similis, caue ergo ne euz huiusmodi hominib⁹ passiz occurris, cōscientię tuę nauiculā sinas vento temeritatis huc pelli, nā iudicia Dei abyssus multa. Optimas fruges nobis recōdimus, viles et abiectas vel non legimus, vel si legim⁹ circuribus damus, potentia, honoz, diuitię, bona plebeia sunt, hęc etiā hominib⁹, qui brutalē vitā agunt, tribuuntur, Deniq; vez est q̄ ad Falconez euz Romę essem scripsi hoc disticho

Plurima virtuti laus hic, at p̄emia nulla

Nam deus illius p̄emia solus habet

Sed cōcedamus et hęc bona esse euz Dei sunt, qz dñi est terra ⁊ plenitudo eius, nōne p̄t deus dare hunc denariuz, etiā his qui vna hora fecerunt. imo etiā ociosis sicut etiā illis, q̄ diei et estus pōdus portauerunt: Dei natura est, esse beneficuz, solez suuz oriri facit sup bonos et malos, medici est om̄es curare. Nec debes ei indignari cū i. plagas mali hoīs bonā medelā mundi videris, medic⁹. n. licz infirmus malus sit, boni viri officium facit. Et quēadmodum apud dialecticos ex veris et falsis vez sequitur, sic apud morales circa bonos et malos bonuz opus p̄titur. Sūt tamen nōnulli quib⁹ tā imprudēs et p̄ceps est anim⁹, os vero tam temerariuz ⁊ infrene, vt cū maloz p̄peritatē aut audiūt aut ipsi vidēt, deuz dormire, aut hūana nō curare mox blaterēt de quoz errore derestādo, q̄d dicaz ad p̄ns, aliud nō habeo, nisi illud Horatiū, Coeluz ip̄m petim⁹ stulticia. Neq; p̄ nostrum patimur scelus iracunda Jouem ponere fulmina. Et illud Psalm̄. Posuerunt in coelo os suuz, ⁊ lingua eorum transiuit in terra, quod ē vna temeritate loquendi diuina ⁊ humana simul inuolu

Liber Secundus.

De omnibus filiationis cum declaratione dicti euāgelici. vedit eis potēte filios dei fieri. Ca. xxiij.

A Vere plerique vanitatis humanae studiosi, qui auctoritatis auctorem cupide gratia, filii Deorum credi voluerunt, et imprimis Alexander Macedo Philippi filius, qui cum ad templum Iouis harenarum venisset in Libyam, praemisso, qui sacerdotes subornaret, nuncio Iouis filius voluit salutari: Sed quod nos ipsos decipimus dum cupimus vocari quod non sumus. Et ut Hora inquit. Cur ego si non sum, ignoroque poeta salutor, brevis et expedita ad gloriae via est, quam Socrates dixit, ut scilicet quales haberi volumus tales simus, Docebo ego te quo pacto dei filius fias. id est. et optandum et factum possibile. Iohannes euāgelista dedit (inquit) eis potētem filios Dei fieri. Filius autem multipliciter dicitur, nam qui ex substantia patris ad eiusdem naturae qualitates est genitus naturalis dicitur filius. ut Salomō David, David Jesse, Christus Dei Per adoptionem etiam et arrogationem fit filius. Haec autem ita differunt. quod adoptamus eos qui filii sunt familias. Arrogamus eos qui iuris sunt. Arrogare igitur est quemque in filium ac familiae asciscere. Et arrogatio ideo dicta est, quod is qui asciscitur, interrogatur an velit illius iustus sibi filius esse, et is qui asciscitur, rogatur an id fieri patiat, vel quod arrogatio pro populi rogatione fiat, cuius haec verba sunt. Velitis iubeatis, ut Natan ipsi David tam iure, quam lege filius fiet, quasi ex eo patre matremque familias eius natus esset, utique ei vitae necesse in eum potestas fiat, uti patris filio est. Ita ut dixi, ita vos quatenus rogo. Adoptio autem fit per potestatem. Prima apud homines filiationis fit, ex sanguinibus et voluptate carnis. Duae aliae ex voluntate viri. Sed quae ex hominibus in filios Dei volunt ascisci, neque ex sanguinibus neque ex voluptate carnis, neque ex voluntate viri sperent id fieri, nunquam inueniunt quod non per suam viam querunt. Quo autem pacto id fiat, ad Romanum scribens Paulus explanat, qui spiritum inquit Dei aguntur, hi filii Dei sunt neque enim accepistis spiritum seruitutis, iteque in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus abba, quod est pater. Ac si dicat, quod Deus non, ut serui heret timent.

Liber Secundus

sed ut filij p̄m amāt, tū effectu operis, q̄ affectu cordis: hi q̄ sp̄m
Dei h̄nt, qui est in gn̄atione spiritali, quasi semē filij Dei s̄t, q̄ si fi
lij et heredes, haeredes quidē Dei, cohaeredes autē Ch̄i. Quere ergo
et tu blādaz et foelices h̄ac appellatiōem, nō p̄ Alex̄dri delyzamēta
s̄ p̄ Pauli apli documēta. Pauli documētū ē ad Salathas q̄ Ch̄i
s̄t, carnē suā crucifixerūt cū vicijs et cōcupiscētijs, et hoc ē q̄d Pau
l̄ sup̄ius dixerat, sp̄ū ābulēm? hoc est ei sp̄ū ābulare fm̄ Ch̄m viue
re: Vita autēz Ch̄i quid aliud ē, q̄ st̄tutuz oīm et patiētē imp̄mis
cōe gymnasiuz: Si patiēs ergo fueris fili? Dei iure vocaberis

**Quōd donoz dei p̄sideratio iuuat patiām cū p̄men
datione familie Bentiuoloz. Cca xxiiij.**

Sed cum tot sint gn̄a maloz, quib? quasi decumanis fluctib?
bus frequēter et sine pausa iactamur, Deo poti? gratiē agen
de, q̄ cum vno malo tot bona possideas, q̄ preces fundendaz, vt hoc
morbo careas, propterea moneo, vt donozū Dei rōnez habeas, et ea
reducas frequēter ad calculū. Si bona animi q̄ris, nō foecit te De?
rudez, ignauuz, stolidūve homiem, luxui deditū, gulē obnoxuz (q̄lis
hac tempestate nobiliuz viroz maior ē numer?) sed cordatū, ac dol
cilez, et ab adolescētia bene institutū, liberaliuz artiu? nō ignaumi,
sacre etis̄ scripturē studiosuz, natura verecūduz, iustū, mansuetuz,
piuz, et vt paucis expēdiāz, bonā nō tua st̄tute, vtpote qui nondum
eras, s̄ magno Dei dono sortit? es animā, si extrema bona p̄sideras,
videbis te parētibus honestissimis ortū, inter p̄mores vrbis tuē cō
stitutuz, ad p̄claz sexdecimuirat? collegiuz duz adhuc esses iuue
nis ascitū, et ea summa ē apud ciues tuos autoritas, primusq̄ ma
gistratus. Adde q̄ in hac optima Bononiēsi Aristocratia ab opti
marib? questoz electus es, et prefectus erario. Quod est ⁊ charitas
tis omnium in te, et tuē in omēs fidei magnū argumentuz. Nec ad
animi tui trāquillitatez parum facit, q̄ dei munere in ea tempora is
cidisti, quibus p̄ter cōsuetudinem suāz patria tua Bentiuolozuz
prudētia rem gubernāt, quinquagenaria iaz pace perfruitur. So
J iij

Liber Secundus

lebat ante hos annos quotidie tumultuari Bononia, ciues inter se
grassari, cedes et incēdia fieri, et seditionuz vestrarum plene erāt au
res Italię, at vbi redūt ad Bentiuolos iste principat⁹, tāta fuit eis
in rebus agendis dexteritas, tanta gubernādi peritia, tāta foelicitas
vt calamitosozum temporum respectu p̄ns etas cum summa innocē
tię laude transigat̄ iaz religiosior est populus, diuin⁹ cultus ampli
or, Liberaliuz artiuꝝ studia sunt in floze, patricioꝝ ac nobiliuz rein
tegrata est dignitas, mercaturę suus est honor, feruēt opificuz offi
cine, in vomeres cōflati sunt gladij, et rusticoꝝ lacertosa iunctus nō
iam āplius ad bellum, sed ad agriculture opus exerceat̄. Jā temploꝝ
viaꝝ, porticuū ac domoꝝ ornatui facta est accessio tāta, vt vrbis ip̄a
ab auis vestrīs (si resurgerēt) nō possit agnosci, Taceo quanta huic
clarissimę Bētiuoloꝝ familię, et ei ip̄i q̄ merito in ea p̄ncipatū tenet
Joāni viro p̄stantissimo, atq; illustrissimo necitūdie sis iunct⁹, cliē
telas sileo, diuitias, opes, honoresq; p̄tereo, de tui genitricis nobilita
te, de familię tuę antiquitate quicq; dicere supuacaneuz, scitum est
enim semp̄ eas inter p̄mas Bononię familias habitā, et id etiā nūc
antiqua patꝝ ac maioꝝ tuozum monimēta clarissima obscurari non
sinunt. Proderunt etiā ex ea nō pauci magno et excellēti ingenio
viri, qui nō minus belli q̄ pacis officijs longe ac late claruerūt, et se
ac patriā simul illustrarūt. Superest vt ad memoriā reuocet̄ res
colas, q̄ castā, q̄ pudicā, q̄ prudētē, q̄ cir cūspectā cōingez sis soz
titus, filias quanto corporis decore, quāta animi honestate cōspicu
as, et iam splendidissime cōingatas. quātę etiā indolis filios tibi ge
nuerit, quoz qui maior est natu frācilē (si vitę dator z cōseruator
De⁹ affuerit) breui te etiā stupite ostēsur⁹ ē se plem eē, z te prē, z
tāta maioꝝ claritate dignissimā. Nec om̄ia si in statera rōnis appē
das, si ad perpēdiculuz metiaris, videbis in hac vita tantū eē, vt hac
egritudine videātur emi posse, forsan et debuisse si vendātur

¶ Quā alienaz calamitatuꝝ animaduertio ad pa
tientiam plurimuz faciat **¶** Ca. xxv.

Libet Secundus

Quoniam contemplare illos quos vno horum momento Deus tanquam fulmen extinxit, quos patria expulit, quos populi tumultuatis depopulatus est furor, quos ferrus absumpsit, ira trucidauit, momordit inuidia, notauit infamia, quos filiarum et coniugum impudicitia dedecorauit quos rebellium filiorum assidue cruciat irreuerentia, contumacia, proteruitas, haec et mille alia vite nostrae incommoda, quibus tanquam inextricabilibus Labyrinthis includimur, si perperderis magno patientiae prouentui ditaberis. Etiam Lucretius in secundo de rerum natura libro nobis hoc genus consolationis ostendit

Suaue mari in magnoluctantibus equore ventis

Et terra magnum alterius spectare periculum

Per campos instructa sui sine parte periculi

Suaue etiam belli certamina magna videre.

Non quia vexari quenquam est operosa voluptas

Sed quibus ipse malis careas quis cernere suaue est.

Reuocato paulisper ad memoriam eos quos Deus variis calamitatibus praeteritis seculis et nostra hac tempestate percussit, et proculdubio multos inuenies cum quibus nolis permutare fortunam, silentio praetereamus Troianorum interitum, Poenorum excidium, et ea quae Hispania, quae Graecia plorauit, incendia, Trasiliam etiam clades Gothorum, Longobardorum, Alanorum et Hunnorum quas alii intulerunt et ipsi ab aliis peritulerunt, ab aliis seculis calamitatum exempla medicare nil operae est, nisi abundanter, nostra nobis suppetunt, plus quam deflere possumus et conquiri. Nostrae tempestatis breuiter percurramus nimbos, tonitrua, turbiones et fulmina, et discas illorum compatatione nihil esse quod pateris, in laetabili illa Constantinopolis illustrissimi meae urbis captiuitate, per quam Turcorum res coelo equata est, quantum humani cruoris effusus sit, quot lacrymae sparsae quot eiulatus auditi, quot ad coelum usque lamenta peruenierint, quae enarrari iurgia, contumelias, stupra, illusiones, adulteria, incestus, maledicta, blasphemias, incendia, rapinas, illius nefandae diei numerare quae possit. Tolgrabiliorum longe minus acerba certe

Libër Secundus

fuit illoꝝ foꝝs, qui trucidati mox perierũt, q̄s eozũ q̄ ex tantis cladi-
bus erepti lōgis postea fortunę contumelijs, quasi diuturna morte
cōsumpti sunt sed q̄ de Cōstātinopoli dicũtur, iā de tota Thracia, de
Macedonia, de Attica, de Boeotia, de Achaia, de Arcadia, de Thes-
salia de Epiro, et de om̄i Gr̄cia recitāf, q̄ plurimos vidim⁹ et adhuc
videm⁹ splēdido loco, natos, q̄ solebāt alijs impare, ad summā inopi-
am redactos victũ mendicare, cōiugũ et liberorũ amissionē deflere, et
siti ac squalore cōfectos p̄bere in populis horrenda spectacula Dei
tēpla prophanata, reliq̄e sc̄tōꝝ cōculcate. Regales ac imperatorie
familię ludibrio habitae, et deniq̄ tāta fortunę mutatio insequuta ē,
quāta nemo hoim fieri nūq̄ posse existimasset. Haec et his filia q̄
plurima contēplatu vtilia sunt et egro animo nō q̄ (vt Lucreti⁹ in-
quit) aliena esse debeat grata vexatio, sed q̄ duz eozũ comparatione
praua vidētur esse quę patimur, min⁹ amare vita trāsigitur. Recte
iḡt (vt ait Plutarchus) Solon dixit, si om̄es homines in vnũ ad-
ceruũ sua mala cōportent, futurũ, vt malit vnũ quisq̄ domũ suã
reportare, q̄ equalem in om̄es fieri portionem.

**Q̄d amicorũ obsequia et religiosorũ orōnes et cōsi-
lia. patiētie sunt adminicula** ¶ Ca. xxvi.

His addēduz puto etiā aliud, q̄d lōge tolerabilia reddit incō-
moda, q̄. s. nō eges quib⁹ euz lamētari possis, q̄ tibi assistāt
et seruiant, qui tibi cōsolentur et iuuent, consolātiũ s̄ba charitatis
officia cataplasmata quēdā s̄t et malagmata, quib⁹ cum applicātur
tristitię in aĩo durata collectio emollit, et p̄nti remedio vt experimur
cessat curarũ acerbitas, dolorũ atrocitas. Si etiam (vt sepe te mo-
neo) vitę Christi portiuncula quasi quotidianũ animę panẽ pro-
pināte memoria in cibũ sumpseris et cogitationis assiduę faucib⁹
ruminaueris, erit scaturigo iugis refrigerij, et vitalis quidā liq̄r qua
si opobalsami die ac nocte stillātia in animā. Habeto semp ante o-
culos passionis Christi processũ et ordinē, quomō rationis metas nō
egressus seruaui in omni actione decoꝝ, quāta in verbis grauitas,

Libet Secundus

quāta modestia, quanta in animo fortitudo, quāta constātia. Dabe
to semper in ore hęc enigmata vorāda, hęc frequēter ad exponēdas
mentez Cataportia, habes etiaz plures q̄ Deum assidue p̄ te orent, ex
quorum numero et nos sumus, q̄ si vt optas nō exaudimur, memen
to quia nec Paulus apostolus vas electionis cum stimulū carnis ro
garet a se tolli, fuit exaudit⁹. Sed ei dictū est, sufficit tibi gratia mea
quia virtus in infirmitate perficitur. Legim⁹ in sanctorum patruz
historijs, quosdam post impetrataz per orōnes sanitatez cum iterum
Deum rogassent, vt si animę salubrior esset egritudo, iteruz egrotas
rent, mox ad priore infirmitatem tanq̄ ad vtilliore animę status de
uolutos. Perseuerabimus tamē orantes, nec cessabimus, forsitā fu
erit aliquis iter nos Deo gratus et dign⁹, cuius deprecationē accipi
at Deus. Multuz eniz (vt Jacobus apostolus inquit) valet oratio
iusti assidua, et sic si nō sanitatez, patiētiam saltez obtineas, recorda
tus multo eē meli⁹ atq̄ optabili⁹ corpore egrotare, q̄ animo. Helias
(vt idē Jacob⁹ ait) hō erat similis nobis passibilis a deo passibil⁹ vt
metu Jezabel morte intētantis quadragenariuz passus in ediam,
in Oreb Arabię mōte latuerit. Ipse igit quāuis passibilis, tamē or
rauit, et coelū quod tribus annis et mensibus sex propter peccatum
Achab clausuz fuerat, mox erumpēte nimbo solutum est

Digressio de Carmelitaz antiq̄ssimā origie C. xxvii

Hic est ille Helias q̄ primus coelibē et monasticen seu solitas
riaz vitā instituit, qui mōtez Carmelū vñ nos et nomē et or
iginē ducim⁹, miracul⁹ et sanctimonia illustrauit. Ipse vt Reg. testa
tur historia sui ppositi imitatores, et duplicatę stutis heredē reliq̄t
Heliseū pphetaz q̄dez insignes, magnis pdigijs et singularis vitae
sanctitate mirabiles, et qui amboz vitaz seq̄rentur, posteritatē vsq̄
ad aduētuz Chri ppagata fuere q̄ plurimi quo tpe qui mōtez illum
sanctū incolebāt, fidei Chriane se addicentes, Chri oparū st⁹ facti, et
aplis adiuncti, sumo mane, hoc est duz adhuc infans eēt ecclia, ve
nerunt in vineam patris euāgelici dici et aestus pondus portaturi.

Libet Secundus

At postq̄ Christi mater Maria functa est vita, ipsi sacellū in eodē mōte primi cōstruxerūt, et quę ab eis sumpsit exordium, māsit ap̄d posteros eoz cultus & ginei cura p̄cipua, ad hos beatissim⁹ pater Dilarion r̄c Anacoritaz illustrissimus, ad hos magn⁹ Basili⁹ Cēsariensis episcop⁹, ad hos diu⁹ Hierony. et Euseb. et alij plures literis et sanctitate clarissimi ad q̄s eoz fama puenerat, magnis laboribus puenerūt: Sūt etiaz q̄ Joānez Baptistā cuz eis habitasse crediderint utpote de quo scriptū est, q̄ Chrm̄ esset in spū et & tute Helie p̄cessur⁹, et de quo Chr̄us dixit. ipse est Helias. Et ut paucis expedīa erat tunc ille mōs Christian⁹ quod Athene quod Academia, quod Zenonis porticus fuit, ante philosophis, post lōga tpm̄ curricula, viuēdi normā quaz ab Alberto patriarcha Hierosolymitano longe añ Franciscū et Dominicū acceperāt. ab Innocētio quarto summo pontifice tādeꝝ approbari, et apostolicę cōfermationis auctoritate fulciri, missus Romā nuncijs impetrarūt. Ceterz qz septi⁹ Barbarorum incurtionib⁹ ora illa vastata ē, ut nūc quoqz vastat, coacti sunt locuz in alto Carmeli vertice cōstructuz relinq̄re, et in occidentales plagas sancti hui⁹ mōtis, et ecclie p̄dictae nomē intulerunt. Naz Carmelite genitricis Dei Marię nūcupamur. Habes paucis nr̄i generis originē, senio venerabilez, loco insignēz, autore at̄ firmam ac stabile habes ordinis nostri lōgaz posteritatē ecclie auctoritate munitā. Beate virginis titulo clarā, patrocinio tutā, Sancti Helie mētio, me nescio quo mō in hāc digressionē adduxit, q̄ iccirco nō fuerit inutilis, qz plerosqz video gentis nostre p̄pter at̄quitatez late re principii, et cur Carmeli mōtis, et beate Marię nomē vsurpem⁹ prozsus ignorare. Cōstat autē in nobis verū esse quod Aristoteles dixit in problematib⁹, ait em̄ h̄storias recētiores et antiquissimas iniucūdas videri, has quidem qz propter vetustatez p̄similes fabul̄ iudicātur, illas vero qz p̄pter nouitatez, cū in promptu sint om̄ibus nō habent maiestatez. Quę at̄ medij sunt t̄pis. ut Romane, qz medio mō se habeat, plus placere. Origo igitur nostra tam lōge petira,

Liber Secundus

patitur id vetustatis incommodum, et habet propterea apud male cernentes minus fidei, sed penes clare intuentes, plus dignitatis. Te igitur (ut ad propositum redeam) etiam multis et animi et fortunae (ut aiunt) bonis abundantem taceat habere corporis aduersam valitudinem cum omni equanimitate perferre.

Testimonium ex Plinio quod natura humana sit erumosa

Quam septimum naturalis historiae Plinij libro **Ca. xxviii** euoluerem inueni capite quinquagesimo suam valitudinis tuum morbo saluberrimam. Nam cum varia morborum exempla connumerat ita inquit. Incertum ac fragile mihi est hoc munus quod datur, nobis malignum et breue, in his etiam quibus largissime contingit vniuersum utique cui spaciuz intuitibus. Quid quod estimatio nocturnae quietis dimidio cuiusque spacio vitae suae vivit. Pars equa morti similis exigitur, aut poenae nisi contingat quies. Nec reputatur infantiae anni, qui sensu carent, nec senectus in poenam viuacis, tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot cura, toties in uero cata morte, ut nullum frequentius sit votum. natura vero nihil hominibus breuitate vitae praestitit melius, ebescunt sensus membra torquentur, praemortuus visus, auditus incessus, dentes etiam ac ciborum instrumenta, et tamen vitae hoc tempus annumerat. Ergo pro miraculo et id solitariuz reperitur exemplum Xenophilum musicum centum et quatuordecim annis vixisse, sine ullo corporis incommodo. At Hercule reliqua omnibus per singulas membrorum partes, qualiter nullis alijs animalibus certis pestifer calor remeat horis, aut rigor, neque horis modo, sed diebus noctibusque trinis, quadrimis, etiam toto anno, hactenus Plinius, quod addidisse uolui, ut remiscaris viri sapientissimi, ac minime in hac praesumpti relatione, quae sit naturae nostrae conditio, et ut ad id quo naturae ratio poscit, te ut sapienter decet obsequentissimuz semper exhibeas

De multiplicatione morborum ac uiciorum Ca. xxix

Quoniam admonente nos Plinio, sumus ad naturalium defectionum nostrae corporis mentionem adducti, persequamur inceptum et humanae vitae morbos non inutili curiositate narremus. Dis. n. enus

It i

Libet Secundus.

meratis intelligas, penę impossibile esse hoĩem viuere sine morbo. Nā corpis et animi valitudines, id cōmune hñt, q̄ sanitas in vtroq; vno mō attingit, virt^o em̄ animi, et sanitas corpis in quadā temperie, hęc humor, illa passionū est sita. Temperies aut̄ mediū quoddaz ē ac mediū vno modo attingitur, sicut linea recta vno modo fit flexa plurib^o, et signuz a Sagittario vno mō tangit, plurib^o aut̄ mō nō tāgitur. Propterea vt scdo Ethicorū meminit Aristo. Pythagorici dixerūt maluz ad infiniti, bonū ad finiti naturā attinere. Una ergo temperie corp^o beneualet male autē prope infinitis, qđ ex ipis vocabulis cōstat, sanitas em̄ vno vocabulo exp̄mitur, at morbi ppe infinita sortiūtur, adeoq; q̄tidie morborū numer^o inualefcit, vt medici et qđez doctissimi et p̄tissimi, ī eis discernēdis ābigui, falsa plerūq; p̄ veris accipiāt, sed de āt̄quis pauca e multis in mediū afferamus.

De morbis humani corporis

Ca. xxx.

DSoras vocāt morbū, qui cutez exasp̄at instar scabiei, scabies ip̄a importun^o et vulgaris morb^o est. Proriginē appellāt furez minutuz, q̄ e corpore p̄dit, Greci catarrhuz dicūt, qđ pituitaz nominam^o, quę si grossior enarib^o fluit, muc^o dicit^o, cū obturat̄ natus Greci corizam, nostri grauedinē vocant, Polypus nariuz morbus, cū caro corrupta plures habz radices, Polyp^o em̄ gr̄ce d̄r, latine multipes. Un̄ pisces marinus, q̄ plurib^o brachijs seu pedib^o nitit̄ et omniū pene rez, q̄bus adheret colorē in se trahit. Polypū dicunt. Vulgares polpuz appellāt, polyposus nō d̄r, qui eo morbo laborat, nascūtur aliqñ natura (ob materię inopiā) deficiēte aliq̄ sine narib^o cuz solis foraminib^o, hi Simonēs, vel ossimi dicunt, epiphorā vocant genaz, et aliquādo aliaz corporis partiu^z tumores, illuc cōfluentibus noxijs humoribus infestuz. Quibus oculi depranati sunt Strabones dicimus. Cocles qui altero caret, et vno oculis dicitur, qualis fuit Horati^o, qui Romā defendit ab Ethruscis, fuit hoc etiam pluriuz ducuz et quidez illustriuz insigne. Nam Phillippus Alexandri magni pater Hannibal cartthaginēsis qui tot clades int̄

Liber Secundus

lit Romanis, et ipse de quo diximus Cocles, Sertorius etiam Romanus, et nostrorum tempore Federicus Urbinatus dux vir et literis et armis inclutus, vno omnes isti oculo caruerunt, hoc ad tui solatium dixerim, ne putes magnis imperatoribus pretermisissis in te solum morbos deservire. Sunt nonnulli qui ad lucernam non videant, hi luciosi sunt qui noctuarum et vespertilionum more videant, quam vesperti meridie minus et hi luciones appellatur. Luscus est qui hebetes habet oculos, qui etiam defocus nuncupatur. Sed hec potius vitia oculorum quam morbi sunt. Lippitudo est humor in angulis seu finibus oculorum collectus saniei similis, qui vero sicut quondam Horatius hoc patitur. Lippus dicitur, Lior et plumbeus color in oculis glaucoma appellatur. Pterygium est membrana crassa nervosaque in oculi superficie. Albugo vero est in oculo subtercutaneus morbus instar nubecule fit in oculis cecitas, que tanto lamentabilior est, quanto visus est prestantior. Oculus enim (ut in metaphysica inquit Aristoteles) ad rerum scientiam plurimum confert, nam longe plures quam caeteri sensus rerum differentias nobis ostendit. Democritus tamen ut altius contemplaret, sibi oculos eruit, et sciendi desiderio maluit Tiresia esse quam Strabo, sic enim teste Varone nuncupatur est quidam, qui centum triginta quinque milia passuum pvidebat, et ex Lilybeo Siciliae promontorio naves navium exiret ex Carthaginis portu classe deprehendebat. Oculi certe sicut plurimum sunt corpori et scientie, ita plurimum nocent conscientie. Propterea dicitur in Psalmo. Averte oculos tuos ne videant vanitatem, et propheta dicit, morte intrare per fenestras. id est per sensus ascendere. Lamech septimus ab Adamo, primus inter coecos (qui per coecitatem commisit homicidium, nam Chaim occidit, monet a peccatis naturae integritatem non esse accusandam. Ecce tamen quoque cum recens erat mundus ante diluivum iam genus humanum morbo inuaserat. Lamech enim diu vivendo caliginem oculorum incurrerat. Surditas quoque non parvo est hominibus incommodo. Auditus enim (teste Aristotele) disciplina est sensus, et qui eo carent

¶ ¶

Liber Secundus.

disciplinā non capiunt, q̄ ho audiunt, et si cœci sunt, plurima r̄ discere et docere apte p̄nt. Didim^o coecus vir literatissimus, et si sacre scripture sacramēta doctissim^o, tpe Antonij abbatis floruit in Aegypto. Beda q̄q; in om̄i disciplina, et in sacra lege ap̄p̄me eruditus coec^o fuit. Opisthoton^o, morb^o est caput in scapulas inflectēs. Emprosthoton^o mentū pectori applicat. Spasm^o neruoz contractio, q̄ nōnunq; mortē inducit. Tetan^o est colli rigor, ita vt flecti nō possit q̄ id morbi patit̄ obstipus d̄r Chiragra notū et tibi nimiu; familiare malum, manuū est dolor. Paronychiuz gr̄eci, nri rediuuū vocāt morbū, q̄ cutez circa vngues scindit. Cōdylomata dicunt̄ p̄ corāpus tubercula. Pleuresi morbo acutissio gr̄eci a latēnā πλεωρα est lat^o nostri a costa nomē indiderūt. Lormē r̄ ōmen duo vētris dolores perq; similes, differētes t̄n apud medicos. Gibb^o vitiuz tergi vt plurimū aliaz quoq; partiū aliq̄n, inde qui deformitates hanc patitur. gibberosus d̄r. Enterocelē sunt, cum discisso inferi^o interiore vētris libro intestina descēdunt. Laceragades ficos, seu mariscas atq; hēmorrhoides. q̄ morbi in secretissima sedis pte enascuntur in grauem hominū molestiā, et quasi i cōtemptū ac contumeliā. Rha gades fissurē sunt fici mariscęq; idē est, vlcera sunt, in quib^o granula ficoz seminibus p̄similia cernūtur, hēmorrhoides fluxus est sanguinis. Uerruca corp^o exasperat, porzq; vulgo appellatur, cui similis est Neuus, sed naturalis ē, r̄ non sanat, in eoq; nōnunq; pili succrescunt, Sciatici dicūtur q̄bus icoxēdice seu in coxe vertebra, que scia d̄r, dolor inest, et propterea claudicāt. Uarr^o is appellat̄ cui introzuz. Ualgus cui extrozuz pedes rezoquētur, Podagra peduz est, sicut chiragra manuū dolor, nobiliuz virozū morbus vt plurimum, de qua Quidius in libro de ponto

Soluere nodosaz nescit medicina podagraz

Nec formidatis auxiliatur aquis

Demursa, morbus ē inter pedū digitos gemitū inducens, que morbus dicit Plini^o, ita in Italia restinctuz vt eius quoq; nomē nesci

Liber Secundus

retur. Atte dicuntur hi, q̄ debiles pedib⁹ plantas insistentes, nō ambulant, sed terraz prolatis non tñ eleuatis plācis verrūt. Claud⁹ q̄ passus nō aperiat, sed claudat. Loxipes quasi loro seu cōpede impeditus icedit: Carbūculus, pestiferz vlcus graue, dirazq; mortalibus luez cōminat. Anthrax, grēce vocat̄ Furūcul⁹, q̄ q̄ in extremis semper ptibus, quasi fur noceat appellat⁹ est Clau⁹ furunculo similis, call⁹ est durissim⁹, quasi ferreus clau⁹, pedib⁹, aut alteri corpis mēbro infixus, cruciat, Panus, tumor in inguinib⁹, et alibi nōnunq; pammicula etiā appellatur, Parotis, vlc⁹ scōm aures. caput infestās Elephātiāsis morbz cutez humanā, cuti elephātis cū magna deformitate, similes reddēs. Lychena grēce, mētagra latine ideo dicitur q̄ a mēto incipiēs totū corp⁹ fursure inficit. Impetigo scabies que quā cum impetu serpat, et quasi volet volatica vulgo nuncupari solet. Lētigo macula est lenti persimilis Alopetia est capitis depilatio sic appellata q̄ vulpi similes faciat, nā qd̄ αλωπιη grēce dicitur vulpes latine nominatur. Aqua intere⁹ grēce hydrops dicitur. morbi non min⁹ molesti q̄ deformis, et vt plurimuz incurabilis est nomē. Ictericus, arquatus, et morbz regi⁹, tria sunt nomina morbi vni⁹ ΙΚΤΕΡΟΣ. grēce galgul⁹, vt Plī, vel vt alij galbula est que auis ē crocea et qm̄ morbz hic similes colores inducit ab aue zab ar quu coelesti nomen accepit, regius vero morbus appellat̄ qm̄ delit̄ ijs et regia dicta seu regali victu curari dicitur. Paralysis neruozū est dissolutio tres morē inducēs et man⁹ precipue reddēs inuitiles tanto pteruioz morbus, quāto et latere min⁹ p̄t, et membri magis necessarij vsuz excludit, vidēs em̄ natura creasse se hominē nuduz imbecilluz ac inopem manus excogitauit, vt hoc vno instrumēto munimentoz, que pecudibus dederat defectuz suppleret, eiq; sarciret. Lepra quā Horatius malā scabies vocat, morbus ē infelicissim⁹, propter quē voluit quidā Moyses suille carnis vsuz Judēis interdixisse, q̄ suā gentē in hūc morbz natura pnam, et talē cibuz morbo huic cognatissimū mouerat. Sūt q̄ leprā elephantiā dicāt. Naz Platina in vita De⁹

Liber Secundus

cedit summi pontificis dicit, Leprosus ab elephanti morbo per hunc pontificem
per osculo sanatus, sed tales notos solue non puto potius esse negotium. Fa-
natici sunt quibus phantasmatum quedam, et variae imaginum illusiones apparet
propterea fanaticus error hic morbus vocatur, quo antiqui scriptores Hercu-
les et Oristes laborasse commemorant, Phagedine dicuntur ulcera cor-
rodentia. Varii qui et varioli vulgo cognominantur, pustule sunt cum
febre nascentes morbus ut plurimum puerilis. Cancer terrificus et insa-
nabilis morbus, alias ac plures agit radices. de quo Quidius
Utque malum late solet immedicabile Cancer

Serpere, et illesas vitiatas addere partes

Huius specie dicitur Cancrenas, que et Carcinoma, vomicaque dicitur de
hoc morbo Plinius libro septimo naturalis historiae memorabile
recitavit exemplum, dicit namque Phalereum vel (ut quidam volunt)
Phereus, cum in vomice morbo derelictus esset a medicis, et propter
ea vitas perclusus morbus in acie quereretur, vulnerato pectore medi-
cinam inuenisse, et ab hoste curatum esse, fecit itaque scire, quod artis
industria non foecerat: Sacer ignis pustule sunt corporis adurentes. Fe-
brum genera plurima sunt, Sunt namque quotidianas, continuas, tertias
que, et hemitritas que volunt quidam esse tertianas, que ex duorum dierum
spatio duodecim horas tantum relinquunt sanitatis. Verum id medico-
rum subtiliori iudicio relinquitur. Satis est nobis morborum nomina per-
currere, ut quot insidiis premamur intelligas. Sunt quartanas du-
plices simplicesque, febres autem dicuntur noxias ac putrefactus humorum
clausis corporis poris exire non valentem. Apoplexia latine dicitur attoni-
tio subito sensum omnes motusque recidit, nullis morbi precedentibus
signis. Ideoque interpretatur subita percussio. Huic quoque persimilis
est sed non adeo nocens epilepsia, latine comitialis, vulgo ca-
ducus morbus appellatur, uterque morbus ex oppletionem ventriculorum
cerebri fit, cum vapores a stomacho mittuntur ad caput, que vias quibus
vitalis spiritus derivatur in membra claudunt et impediunt. Spasticus
est qui pauore ac si demones occurrentes videat absterritus, non potest

Liber Secundus

loco consistere. Sūt etiam lunatici (quorū vnum Christus sanasse dicit) hī certis lunę temporibus seu id dēmon seu noxius humor vaporve efficiat, magis verātur. Tres hī morbi. s. comitalis, lunaticus, et spaticus affinitates quādam habēt, et eos nobis nascētibus in generari volūt mathematici, cuz luna fuerit male collocata, qđ an vez sit, ille nouit, qui ipam lunaz creauit et coelos, Lethargus est (vt medici volunt) in parte capitis posteriore, vbi memorię domicilius est. Apostema seu (vt latine loq̄r) recollectio quedā grossior memoriā ebectās, et est grauedo capitis obliuiosa ΛΗΘΗ nanq; obliuio ē. Lingue quattuor ad loquendū sunt impedimēta, quattuor nominibus appellata Balbus, cui lingua quasi grossior sit impedit. Blesus, qđ dū loq̄tur, literā aliquā omittit, sicut de Demosthene dicit, qui dū iunior eēt, primas artis quā discēbat. s. Rhetoricę literam R videlicet pferre nō poterat. Traulus est cui in vno quocūq; verbo lingua multū luctat. Opicus, qđ vba inculcat et supplātat. Uiriligo, est quādam cutis maculatio deformis. Disciacus ē qui nimium oscitat. Discedo oris foetor. Ranco cedo vocis impedimētus. Coelostoma est cū recisa vna, qđ vulgo vuuula dicitur vox quasi in recessu oris audit. Tōsille sunt in faucibus, et in vltimo palato glandulę nōnunq; acri dolore homines afficientes. Angina grauisissimus acutissimusq; morbus in morte nisi repēte occurrat, inducit. Synanche et palsyanche gręce dicitur, ea fauces cōprimens, et cibi et vocis iter occludit. Synātia vero nō est (vt quādam putāt) morbus angine, sed magis locus vbi valles duę cōueniunt. Quibus guttur inflatur gutturosi strumosiq; vocātur. Nōnunq; amisso loquendi vsu muti reddimur, quo seu vicio, seu morbo nescio, an alius magis contra naturam hominibus accidat, vox nanq; ad exprimens animi cōceptus, vt Aristoteles. in li. Perihermen testatur adorandus, ac loquendus, pro singulari dono a natura cōcessa ē, sine cuius vsu, cuz neq; domestica, neq; ciuilia negotia ptractētur, consistere nō posset humana societas, ppter ea Jacobus apulus inquit. Lingua modicum membrum est, sed magna exaltat. In parte pulmonis et

Liber Secundus

bes pthiſis, in toto pulmone pulmonaria vocat̃. Aſthmatic⁹ eſt q̃
difficile reſpirat. Cardiac⁹ vero qui cordis vicio premiſ, cui⁹ multe ſunt
ſpecies, vt tremor et cōſtrictio, q̃ ipſaz vite regiã obſidētes vicinū ho
mini minat̃ interitū Phrenesis ex cordis vicio naſci putat̃ a quibus
dā, ea ſi cōtinua eſt, inſania fit, et tales mētis inopes, aut mēte capti
nominātur. Epatarius ē. cui malū eſt epar. Zenofus cui ſplen eſt
moleſt⁹, et latine ſplenetic⁹ vocatur. Nephretici ſunt, q̃ renuz dolo
ribus angūtur. Cruditās ſtomachi, vnde pleraq; morboz g̃na deri
uātur, eſt enz ſtomachus facile ledit̃, et difficile cōcoquit. Celiaci ſeu
ciliaci, ſunt q̃ ſtomachi vicio, vētris p̃fluuiū diſſoluuntur ΚΟΙΛΙΑ
enz vēter d̃r. ſit colicus dolor in vētre ſub cingulo, quo plerofq; vi
dimus acriter cruciari. Iliac⁹ dolor, qui ab aliq̃bus cordapsus d̃r.
quātē ſit violētē, et atrocitatis, ab Andrea Bēriuolo, antiquē nobi
litatis ac magnificētē viro, ciue, ac patricio optimo, et in ſexdecim
ratu collega tuo potes intelligere. Calculi et ſtrāguriē morbos, cuz
vrina guttatiz vix emittitur, pernicioſiſſimos audio, q̃ me et auo, et
patre priuauerūt. Capitis dolores, et cū totuz et cuz pars, q̃ eſt hemi
cranea cuz. ſ. media cranei. i. caluariē pars dolet, cū cruditate ſtoma
chi, cū inflāmatione epatis, vſq; ad febrē, quā, q̃ ſic cōſueſcat, vt nō
diſcedat, neq; ſentiat, dicunt ethicā. Diu p̃peſſus ſuz, d̃ctiuz quoq;
dolorē, et lōguz ex acerbiliſſimuz pene vſq; ad rabiem pertuli. Nam
cum Paulo apoſtolo, libēter gloriabor in infirmitatibus meis, vt in
habitet in me ſtus Chriſti Eſt aliūſ ſordidior morbo⁹ Phthiſis
gr̃eci, n̄ri pedicularē nūcupant cū. ſ. in toto corpore pediculi ſcaturi
ūt, q̃ morbo Sylla ille maxim⁹ Ro. dictator q̃ Mariū q̃ Jugurthā
Mithridatez, qui Romā ipſam domuit eſt Putcolis cōſumpt⁹,
ſingulare ſpectaculuz erat cernere tm̄ viruz, tot victoriuz clarū im
peratores (mō dictaturę maieltate depoſita) inter pediculoruz acies
morientē, vti ſolet enecat⁹ ſerpēs inter fornicarē plebez numeroſā
ſpectari a pueris. Sūt alię q̃ plurimę egritudines et vite noſtrę mi
ſerie, quib⁹ velimus, nolim⁹, oēs ſubiicimus. Qd̄ cernens Plinius

Liber Secundus

in reuoluatu. hystorie libro, recitatis multis morboꝝ gñibus sic inq̃t
q̃d hoc esse dicim⁹, aut quas Deoꝝ iras: Paz enī erāt hoī cetera
morboꝝ genera cū supra tercentū eēnt nisi etiā noua timerētur

¶ De quibusdam alijs humani gñis infortunijs

Accidūt etiā vulnera, seu sponte illata, seu casu **¶** Ca. xxxi.
oblata, accidit corpoꝝ, seu natura seu aliter iuducta debilitas,
deformitas, mōstrositas, animi quoq; rusticitas, ignorātia, stolidi-
tas, in famiē etiā q̃s per licētiā obloquēte vulgo vitare nō possum⁹
Accedūt variē hoīm q̃bus cū uiuim⁹ nature, praua ingenia, falsa iu-
dicia, zelus, inuidia, suboriūtur suspitiōes, principū indignationes
cliētū in gratitudines, amicoꝝ calamitates, ānonē caritates. Se-
pe etiā sur gūt bella extena, ciuilia, domestica, filioꝝ rebellioēs et eoz
quos fideles arbitramur insidiē, imposturē, dilatioēs, pditiōes, frau-
des, simulates, odia, temeritatē, sinistra euētus, casus insperati, in-
prouisē pestilētiē clades, timores āxietates, mors semp impēdens, et
in omī nostra actione ac negotio fortūa p̃dominās, et deniq; nemo ē
qui nō habeat de p̃terito quod doleat, de futuro qd timeat. Quid
ista cōsiderās nō cupiat cū Paulo dissolui, et eē cū Christo: Prop-
terea dicebat. Miser ego hō quis me sepabit de corpore mortis hu-
ius: Sūt alijs quidā seu morbi seu pdigia que me vitā hanc formis
dare cōpellūt. Reperti sunt quib⁹ cū dormirēt, in stomachū serpē-
tes introierūt. Quin et in nostris aluis serpētes enascūtur, quod q̃
fabulosus putat, legat Pherecydes philosophus, et poetā clarissimū
Pythagorē p̃ceptorē copia serpētū e vētre erumpēte quondā et
mortuus. Taceo ruinas tectoꝝ. Uidisti enī quot hoīes, ante duos
ānos hic Bononiē vna turris opp̃serit. Taceo incēdia, fluminum
inūdatiōes, fulminū ictus terremotuū voragines, terrē hiat⁹ chas-
mata et fissuras, quib⁹ nōnunq; integre ciuitates absorbētur. Taceo
bestiaz impet⁹, imbecillitatē nostrā sileo, q̃ tāta est vt vnius den-
tis etiā minimi morsu moriamur. Mulier p̃gnās vna oscitatiōe
sternutatiōe, vno lucernē extinctu solet abortire. Anacreō (vt Plī

A j

Libri Secundus

ni⁹ autor est) Acino⁹ vne⁹ passē. Fabi⁹ senatori haustu lact⁹ vno pilo
strāgulat⁹ est. Nos iter insidias, iter turū, iter tot miserias, foelicitate,
iter tot tristitias, hilaritate, inter tot hostes, pacē, inē tot mortes
vitā, et q̄lōgaz, nobis pmittim⁹. Que nā est ista nrā stoliditas, que
nullo fmōe minui, nullo exēplo cohibere, nullis minis terreri, nullis
flagell⁹ castigari, nullo argumēto vici, nullo medicine gñe cōpesci p̄t
Uere stulti et mēte capti, et sine vlla spe salutis, phrenetici sum⁹, qui
Deuz vltorē scelez credim⁹, et coraz eo ridētes, in oēz nequitiaz tur
matiz irrumpim⁹. Hęc igit⁹ hacten⁹ dicta sunt, vt vitē nostrē cōdi
tionez agnoscēs, malozuz tuoz portiunculā, que ad anime sanitatē
(Deo sic distribuēte) attingit, patiēt⁹ feras. Caput hoc Hesiodi po
ete grauiissimi v̄u cōcludam⁹ ΠΛΕΙΗ ΜΕΝ ΥΑΡ ΥΑΙΑ ΚΑΚΩΝ
ΠΛΕΙΗ ΔΕ ΘΑΛΑΣΣΑ quod sic verti potest. Plena malis tell⁹
plene sunt equozis v̄nde

Quā hō naturaliter erūnosus sit testiōm ex Plī.

Sed ad cōterendā magis appetit⁹ nrī petulantiā ¶ C. xxxij
subijcio hic p̄cipiū septimi libri natural⁹ h̄isto. Plinij, in q̄
nostrōz corpoz miserias om̄is, breui orōne cōplex⁹ est, ait em̄ sic de
natura. An̄ om̄ia vnuz aiāntiuz cūctoz alienis velat opib⁹, ceteris
variā tegumēta tribuit, testas, cortices, coria, spinas, villos, plumā
pēnas, squāmas vellera, trūcos, etiā arboresq; cortice interdū gemi
no a fragoribus et calore tutata est, hōiem tm̄ nuduz, et in nuda hu
mo natali die abijcit, ad vagit⁹ statim et ploratur, nullūq; tot anima
lium aliud ad lachrymas, et has protin⁹ vitē principio, at Hercule
risus p̄recoz illi et celerrim⁹ ante quadragesimuz diez nulli dat, ab
hoc lucis rudimēto, quod ne feras q̄dem inter nos genitas, vincula
excipiūt, et oim̄ mēbroz nex⁹. Atq; infoelicitē natū iacet manib⁹ pe
dibusq; deuinctis flēs aiā ceteris im̄ peratur et a supplicijs vitā au
spicat. Unā tm̄ ob culpā qz natū est Deu demētia ab his initijs ex
stimātūz ad superbiā se genitos, p̄ma roboris spes p̄muzq; t̄pis mu
n⁹ quadrupedi simile facit, qñ hōi incessus; qñ vox; qñ firmuz cibus

Libet Secundus

os: quodiu palpitās strex: summa inter cūcta aialia ibecillitatis idicē
uz, iā morbi tot aq; medicīne tot extra mala excogitatē, z hec quoq;
subinde nouitatib⁹ victē. Cetera sentire naturā suā, alia pnicitatem
vsurpare, alia ppetes volat⁹, alia vires, alia nare hoīez scire nihil sine
doctrina, nō fari, nō ingredi, nō vesci, breuiterq; nō aliud nature spō
te q; flere. Itaq; multi extiterē, qui nō nasci optimū censerēt, aut q;
ocysime aboleri. Vni animāriuz luctus est datus, vni luxuria, z q;
dem innumerabilibus modis, ac p singula mēbra, vni ambitio, vni
auaricia, vni immēsa viuēdi cupido, vni supstitio, vni sepulture cu
ra, atq; etiā post se de futuro, nulli vita fragilioz, nulli rez omniū libi
do maior, nulli pauoz cōfusiōz, nulli rabies acrior. Deniq; cetera a
nimalia in suo gnē probe degūt, cōgregari videm⁹ et stare cōtra dissi
milia. Leonū feritas inter senō dūmicat, serpentū morsus nō peti^t
serpētes, nec maris quidez beluē, ac pisces, nisi in diuersa gnā leuiūt.
At Hercule homini plura ex homine sunt mala, Sic Plini⁹

**Quod non est reprehensibilis auctor ex multa
auctorum. et maxime gentilium citatiōe. et cur ho
mo nudus nascatur** **Ca. xxxij.**

Sed ne putes me q; confugiam ad gētilis hominis auctoritas
tez ideo redarguēdum, ait enīz n^r Augustinus Philosophi
si que fidei nostre cōsentanea dixerūt nō soluz formidāda non sunt
verū etiāz ab eis tanq; ab iniustis possessoribus in vsuz nostz cōuer
tenda, sed neq; vicio detur q; in hūc libellū nostz aliena cōgesserim⁹
naz appetitus cōtumaciam restinguere nostrum est institutū. id seu
nostris seu remedys fiat alienis, qd ad egrotū: De Chrysippo (cui⁹
tantuz fuit in dialectica nomē) aiūt q; testimoniōz nube vteretur, z
quibuldā suis opusculis, totā Euripedis Medea inseruit, z Apol
lodor⁹ Atheniēsis de eo dixit. Si q; tollat de Chrysippi libris q; alie
na sunt, charta ei vacua relinq;tur. Plinianē sentētie caustica vis in
est. quaz q; potest luxuriātem appetitū reprimere tāq; pharmacum
oportunū, et fomentuz salutare porrigimus, ad id tū quod dicitur

¶ ij

Libet Secundus

homiem nasci nudū, Aristoteles de gñatiōe animalū li. ij: respōdit dīcēs. Homo nudo maxime omniū et intecto corpore nascitur, quoniam nā minimū in eo est terreni recremēti quę causa facit vt vngues q̄ minimos proportione sortiatur.

Cur deus floccipendat corpus, rōnes naturales.

Recitatis tot morboꝝ ac incōmodoꝝ gñibus ¶ Ca. xxxiiij, quib⁹ humanū corpus afficit, remanere potuit in corde tuo quidā noxię cogitationis acule⁹ castigatę cōsciētę p̄molest⁹, videri emz p̄t Deus nostri vel nullā, vel certe parvā rationē habuisse, quos tot calamitatib⁹ et grūnis exposuit, et sic nomē patris quo illuz in p̄mis honoram⁹ amitteret, si paternā curā et pietatez vel amississe v̄l nō habere plabatur, vt igit̄ excludatur hui⁹ cogitationis importunitas vicina p̄cipitio, p̄ter rōnes ante dīctas ad cōsiderādūz rez naturam cōuertamur quo manifeste cōstat Deo corpoꝝ nostroz maiorē curā esse nō debuisse, q̄d si altius repetem⁹, audire nō pigeat, nā non erit rei naturalis iūcūda narratio. Philosophi omēs in corp⁹ ⁊ spirituz substātiāz partiunt. Corp⁹ vocāt quod videri, q̄d tangi, q̄d audiri, ⁊ alijs sensib⁹ percipi p̄t. Spirituz s̄o quod quasi inane sub sensum nō venit. Sūt tamē et corpora quēdā nature adeo tenuis et exilis vt videātur et appellētur spirit⁹, vt vapores terrestres, ex quibus si imbibito calore solis eleuātur, sūt vēti, tonitrua cometę, stellę cadētes. Si s̄o intra terre viscera obturatis spiramentis occludātur terremot⁹ exurgunt, fontes calefiūt, et q̄ ex aqua resoluūtur, ex quibus nubes, pluuię, grādines, et id gen⁹ alia procreantur. Itez qui magię naturali dāt operā, solent spūs vocare ptes subtiliores, ex corporib⁹ mixtis (puta ex vino et huiusmōi alijs) s̄tute ignis et caloris emūctas, q̄n et in corporib⁹ humanis puriores sanguinis ptes, quę per arterias ad vegetāda mēbra plabūtur, spūs vocātur a medicis, et eos trifariā diuiserūt, in naturales q̄ in epate, in vitales qui in corde, ⁊ in animales qui in cerebro generātur, his omibus quanq̄ sūt corpora v̄n spirit⁹ nomen ē inditū, q̄ singulari p̄uilegio subtilitatis ⁊ actiui

Libet Secundus.

lostratus, in vita Apollonij Tyanei se inedia extenuabat, somnus
et eum perq̄ breuissimuz in nuda humo capiebāt. caloris et laboruz
ita patietes, vt saxei viderētur, de his Plinius in septimo naturalis
historie libro, de Indis loquēs ita dicit. Philosophos eoruz quos
Gymnosophistas vocant, constat ab exortu ad occasum perstare cō
tuētes solem, immobilibus oculis, feruētibus harenis, toto die alter
nis pedibus insistere. Socrates quarundaz mulierculaz, quas do
mi habebat cōtumelias, et opprobria, et omne genus iniuriarū sic fe
rebat, vt ab eis se meliorē fieri predicaret. De eodem Socrate legis
mus, nisi mea me fallat memoria, apud A. Belliuz, q̄ aīe corp⁹ ita
subegerat, patiētiē disciplina sic formarat, et vt a vespa vsq̄ ad ves
perā, perdi⁹ et pernox, fixis in eundē locuz sp̄ oculis, et in eisdez ves
tigijs psistebat, quasi facto a corpore mētis excessu. Sen. de corpore
loquens Asperi⁹ inq̄t, tractādum est ne animo male pereat

Quā tota natura nō consistat in aīa C. Ca. xxxv.

Propterea quē de corporeis vtilitate disseruimus, vt putauē
runt quidaz, totā humanē naturē perfectionez in anima esse
corpus vero quasi thecaz hominis, et appēdices animi, nihil ad inte
gritatez naturē p̄tinere, cui sentētiē, obuiāt non Peripatetici soluz
sed et Catholici, qui aīas ad corporea, tanq̄ ad speciei p̄tez, inclinā
ri, et destructo corpore, hoīem interire, ac esse desinere dogmatizant
Christuz insup, in triduo mortis propter corporis et animē separa
tionez, hoīem nō fuisse, est Theologoz cōmunis opinio, et in eo ala
lucinatur eē volunt Petz Lombardū, qui magister sentētiarū appel
latur, carnis etiaz resurrectionez predicāt. vt in natura integrata re
cipiat vnusquisq̄ stipes eoz quē gessit in vita

**Quē fuit mortis causē contra philoso
phos et mathematicos** C. Ca. xxxvi.

Nec de mortis, necessitate conqueri debet sapiens, tria enim
sunt vitē genera quē experiri vnumquēq̄ oportet, primuz
in mortali corpore, secundum, extra corpus, tertium, rursus in corpore

A iij.

Liber Secundus

poro, cum corruptibile induerit incorruptionem, et mortale efferit
mortalitatem, Sic est animarum circulus perfectus, cuius a corpore de
missæ sunt rursus in antiqua sua membra complexa, periodo remearit
Est alia (ut aiunt) moriendi necessitas, quæ videlicet ex contrarijs plas
mæ elementis, quæ assidue agendo ac patiendo iuicem corrodiuntur. Uer
hæc ratio iudicio meo, breuitatem quidē vite, mortalitate vero non
ostendit. Constat enim diu stare non posse, quod assidue defluit. Et si
non ex contrarijs elementis, sed ex vno tantum plasmarum corpus, elemē
torum contrarietas ablata eēt non tamē mortalitas. Corruptibile enim est
corpus, siue ex vno elemēto constet, siue ex pluribus. Ipsa namque ele
menta, suapte natura morti et corruptioni subiecta sunt. Non enim
puto aere si solus eēt in mundo, et ab aliorum elemētorum contrari
etate liber, fore incorruptibilem. Aliam mortis necessitatem a nume
ro animarum prope infinito, Platonici tradunt. Aiunt. n. materiā,
tot corporibus simul gignēdis non sufficere, quot animæ sunt, fuerūt,
et future sunt, Et propterea ut aliæ succedāt, oportere poros abscedere
re, et corporum suorum materiā nouis animabus, quasi domū nouis ha
bitatoribus tradere, ut spirituum naturalium numerus impleat. Uel
legitur semper viuere (si vera hæc sunt) nihil aliud est, quæ materiā
alijs animabus debitam plus equo velle occupare, et futuris impe
dimēto esse ne nascantur. Quod quæ improbum sit, iudicemus nos,
quæ nondum nati essemus, nisi maiores nostri iam decessissent Tu ergo
quæcumque es, quæ male viuēdo membra tenes in seruitute peccati, memēto
corpi tui materiā expectari ab aia fortasse meliori Cui quæ diu viuas
infert iniuria, si ei creationi tuæ obsecne vite obstat longitudo. cōstit
tuit ergo finem De breues dies hoīs ut certi tempis curriculo om
nium summa pdeat aiarum. Ex predictis inferri potest quod concessum est a
philosophis omnibus materiæ re corruptibilium non corrumpi. Iux
ta illud Platonis Pythagoreorum opinionem recitatis
Non perit ex toto quicquam mihi credite mundo
Sed variat, faciemque nouat, nascique vocatur

Liber Secundus

tatis excellat. spiritus enim, si more Stoicorum viz vocabulorum inspicimus habitum significat, et aduentus extendit. Juxta illud psalmi Ignis gradus, nix, glacies, spiritus pcellarum, sumitur et per anima, Juxta illud Spiritus et anime iustorum: Et itez anima per habitum. Plinius enim in libro natura. histu. dr. Aliq, hoc est halitus Leonis, in esse viri graue, et vix pestilens. Sed iam a corporeis ad incorporea transeamus animam vegetabilium que nutriendi crescendi, et generandi principium est. Item anima brutorum, que predictis sentiendi et mouendi viz sup addit, necnon et anima rationalis, in qua predicta duo anime genera, sicut trigonum et tetragonum in pentagono continentur, spiritus scilicet et presertim anima rationalis. Sunt et in aere spiritus quidam. Juxta Pauli apostoli traditiones. Non est, inquit, nobis colluctatio aduersus carnes et sanguines, sed aduersus principes et potestates tenebrarum harum. Tenebras autem vocat caliginosum hunc aerem, qui circumfusus et contiguus mari per vicinities et confusiones, in aquarum naturam degenerat, vel magis per tenebras mediarum aeris regionem intelligit, ubi regnum est ventorum ubi et ubi gradines et multa terrarum incommoda generant. Illas. n. lumine carere et spiritus tenebras esse, physica ratione probatur est. Nam si (vt autem et experimetur indicat) reflexio radio rum a solidi corporis plana superficie repercussorum caloris et luminis est causa, nullum erit in ea parte lumen quam tamen a terre et maris sberatu seiuicta est sed iam proposito accommodet oratio. In omni fere corpore vel vere spiritus est, vel quiddam aliud, quod propter nature viciniam spiritus dicitur, ac id quidem, est in omni re melius, ubique prestatius. Quicquid enim est in re preter spiritum, spiritus comparatione fer est, purgametur est. Interroga empiricos, cur aqua ardens per ignem educta est. Quid ex vino restet nisi insulsus liquor et quasi quoddam corpus emortuum. Quid plurimum opus est: Quicquid per corpoream naturam fieri dicitur, opus est spiritus latentis intrinsecus: ab eo tanquam a fonte, omnis operatio deriuatur: a corpore vero vt ab instrumeto. Propterea recte ab Aristotele dicitur est. Animarum operationum vitalium esse principium. Quicquid mirum igitur si nature opifex Deus: qui

Libet Secundus.

corpora spiritibus aniauit: qui figmentuz nostz cognoscit: q̄ scit cor-
pus nostrum esse puluerez: qui omnem nostrā vim anime insculpsit
sit corp⁹ parui pendat: admiratur pueri pomi amoenitatē: que est in
cortice: tu vero proiecto cortice quod sub eo seruas: in frumenti spicis
cōtemplamur sagacitatez nature mirabilez: granorum ordinem
et dispositionez: folliculoz amictuz: aristarum vallum: et eximiaz in
toto illo opere venustatez. Attamen postmodū omni extrinseca pul-
chritudine contempta: spicas sperimus: et paleas ad ventū iactans
tes ad soluz granū curam extendimus: quod si De⁹ facit in homine
quod tu sapiēter facis in messe, miraris ⁊ damnas. Mirari poti⁹ de-
bes hominuz ignorantia, temeritatez, audaciaz, q̄ se nō agnoscant,
q̄ Deum incusent, q̄ iudiciuz eius nō formidēt. Deus spūs ē. Uis
causaruz celestiu⁹ atq; terrestriu⁹ in spiritib⁹ est, omnis corpora sub-
stantia ab incorporea gubernat et regit, floccipēdenda ergo ⁊ cōtemp-
tui habēda sunt corpora hęc mēbra, anim⁹ vero omni cura excolen-
dus, supradictis om̄ibus astipulat. Paulus imo spiritus sanctus in
Paulo loquēs cum inquit. Habemus thesaurū istum in vasis fictis
libus. Thesaurū vocat aīam, vasa fictilia, sunt mēbra. Quoz incō-
moda animabus materia virtutum, appetimus frenum, et spiritua-
lis profectus occasio. Omnes qui ad verā sapientiam vel peruenes-
runt vel peruenire voluerūt, corp⁹ non contēpserunt soluz, ver⁹ de in-
dustria macerarūt. Prætereo sanctos de quibus id manifestū. Venio
ad gētiles Pythagorici a carnib⁹ abstinere. Diogenes cū baculo ⁊ pe-
ra mendicās, et discipulos mēdicare docebat, in cui⁹ cōtemptuz (vt
existimo) dictum est, a Christo. Nolite portare baculum neq; perā,
vt ostenderet longe etiā minorē q̄ Diogenes predicassz, corporis cu-
raz a nobis habendam. Ipse Epicur⁹ quez alię philosophoz scholę
qua si impudicuz ⁊ de summo bono male sentientez explodunt, cum
coenare lautius volebat, et genio (vt aiūt) indulgere, pane et caseo
victitabat. Sacerdotes Aegyptū in tēplis secludētes pane, sale
et hyssopo vescebātur. Gymnosophiste apd Indos (vt testis est Phi-

Libet Secundus

Appetit autē materia semp nouis exornari formis, forma materię
dominari. Et vbi vna forma deficiuta est, materię ad eādem nunq̄
nū in die iudicij ad similes vero nō statiz reuertit, potest tñ z statim
hoc ē breui tpe reuocari, vt si corp^o humanū māducetur ab homine
sicut apud Antropophagos mos ē, trāseunte em̄ cibi pte in semē hu
manū, potest ex illa materię ptinacula fieri embryo, et ad rōnalis a
nime redire p̄ortū. Quod si curiositas humana q̄sierit, q̄ pacto fie
ri possit, vt eadē materię ps que in plurib^o humanis corporib^o fue
rit, in iudicio surgat, cuz om̄ibus nūq̄, cuz quonā igit: aiūt Theolo
gi quidā cum p̄ rimo surrecturā, et q̄d ei^o defectu min^o erit in reliq̄s
supplēdaz a Deo, quēadmodū eniz panes multiplicauit in deserto,
p̄t et in materiā augere in iudicio, q̄ si tota vni^o materia, fiat tota al
ri^o, oportz nouā alteri materiā dari, nec vt ecclia docz, p̄pē carnis re
surrectio esset. Astronomi vitā coelo metiūtur. negat Epigenes cē
tuz vigintiduos vitę ānos excedi posse. Berofus cētuz septēdeciz.
Reges Petolyris et Necepsos aiūt posse in Italia cōtingere vitae
ānos cētuz viginti sex. Obseruādos annos elimactericos monent
mathematici, hoc ē scābiles et gradarios, et hi sunt q̄ ex septē z nouez
nūeris in vniuz cōfluentib^o surgūt, hi nanq̄ duo numeri (vt aiūt tes
eretoij ac malefici) et ad vitā succidendā pollentes sunt, et p̄pterea
sexagesimuz tertiuū annū seunz et pestilētez dicūt, q̄ nouies septez et
septies nouez cuz numez reddūt, hęc astronomica supstitio, vt Trā
q̄llus testis ē ipm quoq̄ p̄turbauit Augustū. Sed vt Plin. inq̄t in
vij. lib. natu. historie. cap. xlix. Artis ipsi^o Astronomie incōstantia
declarat, q̄ incerta res sit. Recurrām nos ad Pauluz aplm, q̄ non
coeli sed Dei arcanoz est p̄sciūs, et discām^o ab eo statutū esse, om̄ib^o
hoibus semel mori. Job etiā audiam^o dicentes. Statuisti terminos
eius q̄ preteriri nō poterūt. his cōtenti causis inq̄rendis finez impo
nam^o, nam ista curiositas est precipitio vicina temeritas

**De causa breuis vitę et mortis. et de annis
antiquorum patruz**

Ca. xxxvij

Liber Secundus.

Necte breuitate vite dolendum nobis e more Theophrasti, q
naturā visus e accusare, q cornicib⁹ cernis ac elephātis lon
gissimā vitā dederit, hoi vero cui⁹ intererat, z cui maxime debebatur
in statuēdo vite spacio vsq; ad suspitioez iuidie parca fuerit, imo si
Mosi credim⁹, nature opifex De⁹ in distribuiōe vitae tā liberalis
fuit, vt hoi p⁹atez foecerit nunq; moriēdi. Sz qui pfecte credūt di
uinis eloquijs, et cū iusticia et pietate vitā degunt, pntis exilij breui
tate contēpta, magis Deo grās agūt, q hoi coelū aperuerit, q naturā
rā accusent, q auara vite fuerit. Sed finge nullā homini coelestiu
bonoz spes relictā, qd de breuitate vite dicēduz sit, in principio li
bri de bello Jugurthe luculēto sermone Crispus explanat, falso in
qt querit de natura sua gen⁹ humanū, q etas imbecilla atq; breuis e
ni forte pot⁹, q virtute regat, nā cōtra reputādo neq; maius aliud
neq; p⁹tabili⁹ inuenies, magisq; nature industriā hoim, q viz aut tē
pus deesse, sed dux atq; impator vite mortalium animus est, sic ille
Qd vero ante diluuij generalis egressuz, fuerit vite humane tāta p
liritas, neq; mirari, neq; illi seculo inidere, neq; eā sibi optare quisq;
debet. Erāt illis quidē hoibus (vt Astronomi aiūt, et expimēt o con
stat) coeli ppitiores. Volūt nāq; astronomi duos eē zodiacos, vnuz
in nona sphaera, alter in octaua, qd firmamētuz vocāt, z initio reruz
ac tēporuz, sic a deo dispositos, vt aries arietī, taur⁹ tauro, geminis ge
mini iūgerent, et āboruz coeūtibus in vnū virib⁹ fortior in terris fie
bat influxus, vnde et herbas tunc salubriores, z fruct⁹ terre melio
res, et lōgiores aiantiuz vitas fuisse nō dubiū. Postq; soluta p mo
tū societate ab inuicē discesserūt, tot⁹ inferior⁹ mūd⁹ egrotauit. Sus
peraddunt Theologi primū parentē filios z nepotes talib⁹ discipli
nis imbuisse, vt qd vtile, qd noxiuz vite esset, p se vnusquisq; saltem
cognosceret. Addūt et terre viginē tunc syncerā frugibus suppedi
tasse alimētum melius et vberius, qe post diluuiū salsedine maris
imbibita debilior fuit. Et Deum iccirco vetuisse ne Adam de ligno
quod vite dicebatur, q vite producentē vim habebat, itez degusta

Liber Secundus

ret, ne plongeretur simul cum vita miserias, debuisse autem potius illos quam nos tam diu in vita esse sic probatur, quod videlicet nulla predecessorum inuenta, nullas artes, nullas scientias tunc habentes oportebat longis experimentis ea perdiscere, quae nos ex aliorum scriptis, et ex maiorum nostrorum lucubrationibus facile et compendiose docemur. Reducta est tandem communis vitae humanae summa teste David in psalmis ad annos septuaginta, et in eodem adhuc statu perseverat

De annis hominum ante diluuium § Plinius Ca. xxxviii

Aet his patet illos primi saeculi annos fuisse nostris pares et paulo minores, tanto scilicet quanto lunaris solari est breuior. David enim de annis loquens a suae gentis more qui descendit a Moysse non recessit: Plinius in septimo naturalis historiae libro cap. xlviii. sic de annis inquit. Annus aliiestate unum terminabatur, aliter hyeme, alii quadrimestris temporibus, ut Arcades, quorum anni trimestres fuere, quidam lunenseio, ut Aegyptii. Itaque apud eos aliquid singula annorum milia vixisse possunt, sic Plinius. Quibus probis ostendit se putare annos qui primis patribus tribuuntur fuisse menses. Verum haec existimatio per se satis exploditur, longe enim plus nos viueremus, quam illa mundi adhuc recentis antiquitas, nam centum annis mille ducenti menses includuntur, qui numerus annorum nulli illorum ascribitur, sed quod euidentius argumentum esse potest, aduersus eos, quod annos Hebraeorum menses dicunt, quos ipse Moyses quod dixit. Uixit autem Malalehel xv. annis, et genuit Jared, certe si annos pro mensibus accipit: Malalehel quinquaginta annos et totidem menses natus genuisset. quod ut Persius inquit. Non sani esse hominis non sanus iuret Orestes, Sed de his transunter haec dicta sunt.

Quod vita humana non sit breuiata Ca. xxxix

Assat in super illorum opinio, quod dicunt vitam humanam esse breuiatam. Nam si tunc David idem, quod modo est spatium vitae fuit, quomodo dicemus in dies vitam breuiari? Et quod inter David et nostram hanc aetatem annorum duo milia quingenta, et eo amplius intercesserunt, quo tempore cursu longissimo manifesta vitae breuiatio facta esset. Quod si dicas usque ad ceterum annum.

Libet Secundus.

et a plius illis t'pib' quosdam supuixisse. rñdebo et posteriorib' secul' idē contigisse. 7 nūc quoq; cōtingere, Argātonis rex Tartesiorum cētuz quināgiuta, Cinyras rex Cyprioz decez ampli'. Epimenides cētuz qnquaginta septē, Borgia sicul' cētum octo, vel vt Pausanias inqt centū qnq;. M. Valeri' Coruinus cētuz. Terentia Ciceronis cētuz 7 septem vixit annos. Sub Tito et Uespasiano, sicut Plini' meminit in septimo libro naturalis histo. cēsu per Italiā agitato viri cētuz 7 viginti ānos nati. Parmē tres repte sunt, Bixeli centū 7 viginti qnq; vnus. Itē Parmē centū 7 triginti ānorum reperti duo, in Ueleiatio oppido Placētino ducentoz 7 decez annoruz sex. Joānes quidā Caroli Magni Romanoꝝ Imperatoris armiger vite lōgitudine par. Nestori tercētuz ānos vixisse phibetur. Ex quib' verisimile satis est qd Petr' Aponēsis rōnez syderales sequēs in cōciliatore, dē vitā humanaz mō breuiari, mō produci pvario cursu et d' s'positiōe coeloz. Patet etiā vanū esse qd Epigenes, 7 Berosus, Petosyzis 7 Necepsos, 7 alij mathematici de t'minis vite tradiderūt Nō ego de spacio vite nrē dolēduz, sz omīno curādūz ne frustra viuam'. Phocylites dē vitaz eē trochuz est aut troch' reuolutio, rota, cursus, cuius finis cert', sed qñ, incertū. Propterea Christo dictū est. Vigilate itaq; qz nescitis diem neq; horam

Quā egritudo pseruata a multis flagitijs **Ca. xl**

Est aliud qddaz in infirmitatib' priuilegiū singulare, quod in liberis ciuitatib' licet aduertere, vbi vt plurimuz factiōes sunt, 7 contētio ē inter ciues de potētia, et de honore ac p'sidētia, duz eniz qsq; clientelas habz, et suos tueri ac extollere nitit', cum magno cōscientiē detrimēto, multū laborz, multuz piculoꝝ freqnter suscipimus, et petetētiz in āgustias pellimur, a qbus explicari ac expediri postmodū vel impossibile vel certe difficile. At qui bene valet, et ab hmōi officijs cōtinet, ignau' segnis, stolid' putat, sed q morbo impediēte detinet, malaz operaz cōsciētē nō ponit offendiculū, et apd omēs in p'optu habet excusatiōez, viuūt sibi, sanos at sibi viuere nō

Tiber Secundus

licet vnoquoque in sui fauore illud Platonicez vsurpate. Nō soluz nobis nati sum⁹, sed ortus nri partē patria, partēz amici sibi vendi cāt. Quot putas reperiri posse, q̄ mallēt se morbo vel grauissio tunc detētos fuisse, cuz aliqñ illa Bononię negocia tractauerūt, aut cum illis amicis fauerūt, vñ postmoduz seditiōes exorte, tumult⁹ excitati, manus cōfertē sunt, ac excidia et incēdia subsecuta: Cum Luci⁹ Catilina (cuius impiū ac immanē conatū Cicero sua prudentia res p̄ssit) ciuili bello supatus et accepto letali vulnere corruēs terrā mor mordit, maluisz tū cuz eaz cōiurationē adort⁹ est podagra laborasse duo fratres ex Bracchoz familia viri seditiosi, Caius et Tiberi⁹, cuz se insidijs cir cūuentos, et ab armatis ciuib⁹ oppressos videre, cupijs sent se tunc cuz de lege Agraria facere ad populū verba coeperūt chiragrae dolorib⁹ infestatos. Iuli⁹ Cesar, qui tātam est ausus tyrāniā dē cuz in senatu se a cōiuratis peti cōspexit et cōfodi, p̄optasset se tūc qñ cuz copijs Rubiconē traiecit, grauissia febre correptū egrotasse Egritudines igit et si a q̄busdā virtutū officijs tardant ab innūeris tñ que facturi icursurive fueramus delictis periculisqz nos liberāt Posses in patria tua multa repire q̄ dictis meis astipulent⁹ sz parconā ea et nō fuisse, et postqz facta st, ex memoria hoiz recessisse desyde ro. Nōnūqz igit vnus viri ifirmitas toti⁹ familie, toti⁹ citatis, toti⁹ etiā puicij ē sanitas. Ecōtra vni⁹ sanitas, est multoz et pene infinitoz egritudo, Et in hoc Dei bonitas, sil⁹ et puidētia maxie cernit q̄ nostris incōmodis voluit p̄modū aliqd admiscere, vt vnus amaritudinē, dulcedo temperaret alteri⁹. Ita fit vt ex his nre vite miseri rijs et grūnis si bñ vti sciuerim⁹ foelicitatē possum⁹ exprimere

Quæ ex aduersitatib⁹ nascatur iucūditas spūalis.

Quæ ad spiritalia tpa Pauli apli hoc est **Ca. xli.**
ad spirituales fruct⁹ anime bñualētis, palato dulcissimos Sed gradiamur ea via quā ipse mōstrauit ne nouā adorti fortasse fallamur. Sed quo meli⁹ percipere possis, p̄us sentētiaz vnaz Platonicoz euoluā, Hūt eniz Platonici duplicē esse p̄tutes, vnā puro
M j

Liber Secundus.

gatoriam animi, alteram vero animi purgati. Prima cum vicibus adhibere pugnat altera domito iam vitiorum; exercitum compositisque regni sui rebus pacifice sine ulla rebellionem gubernat. Prima armatur ut appetitum subiciat rationi, et ut pessimum hoc quod intra nos, inter rationem et appetitum geritur bellum, excludat, pessimum inquam bellum nam externa bella mala quidem sunt civilia peiora, domestica pessima que vero intra nos geruntur intestina, tanto sunt peiora, quanto animus que corporis est peior interitus. Virtus purgatoria gradit per spineta, per loca arida, inuisa, et inaccessa, per caua vallium, per ardua montium, eo scilicet itinere, quod ut Prodicus inquit. Herculi fortis ostendit ad gloriam. Finxit enim Prodicus Herculi adolescenti voluptates et fortitudo in muliebri specie apparuisse, et eum certatim studuisse ad sese allicere, illam pollicitam deo delicias, et genus omne libidinis, cuius tamen finis futuris esset virtutis, dedecus, et ignominiam, hanc vero offerendo, primum quidem difficilia, ardua, aspera, mox autem laudes, honores ac immortalitates. Prima illa seuera preludia, fortis purgatorie sunt rudimenta et eius qui ad veram gloriam niti velit, tyrocinia prima, que vero sequuntur, dulcia et amena, fructus sunt animi iam purgati. Prodicus Pythagoras concordauit grecam vocalem, y. a. Palamede et Simonide inuenit, nam de autore dubitat interpretas sinistrum ramum, quia imo latior, in summo angustior, ubique planior, et ascensu facilior, vicibus dedit, dextere vero fortitudo que longus et arduus, de radice primo surgit angustus, ascendendo expanditur et instar palmis, tanto spissior quanto sublimior, in lata planicie eacum me extendit. Prima pars rami dexteri, est purgatoria, et summitas illa plana purgati animi fortis est, typus gerens Christi, qui dixit, Venite ad me omnes qui laboratis, et fessis estis, et ego reficiam vos. Victa difficultate pambula, id est perturbationibus sedatis, tunc demum cum ratione regnat virtus. Tunc ex virtute quasi ex vite bene repastinata, et arbusculo suo alligata prodeunt hi fructus, quibus mens ipsa nutritur et viget, apes imitata que eos de melle quod procreant, viuunt, anima est tellus, arbusculus appetitus, vitis est fortis. Que de fortitudo diximus, ad ea que videtur oculis maioris intel-

Libet Secundus

gentie grā reducā⁹. vt duplices virtutes dixim⁹, sic duplex quorū
q; triticus dicamus. Lassitudinis vnus, refectiois alter, vt dyalec
ticez more vtamur vno et plurib⁹, in qd multipliciter fert intellect⁹
p̄mūz ergo triticū est dū arat et serit, rūcat et metit, vapulat et molit
alter est dū māducat. Hoc igit qd palato iucūduz ē, qd voluptatez
affert et nutrimentuz, tātis laborib⁹ est partū, tot pruinis cādūit, ris
guit tot niuib⁹, maduit tot pluuijs, aruit tot solib⁹, expanit tot grā
dines, et tādez post tot iniurias succisuz, et cū multo sudore platum
in arcā, verberibus tundit, iactat ad vētuz, fertur ad catylluz, et cri
bro polinario excusuz globat in massaz, fermento corūpitur, pugnis
subigit. Ad vltimuz quasi iā quodā martyrio cōsumāduz redigit i
trochiscos, et in frustra diuisuz torret in clibano. Sic p̄fecto virt⁹
que magna futura est in difficultate plātatur, radicat in dolore, ger
minat in erūnis, sudore rigat, curis stercorat, firmatur ā gustijs flo
ret in laboribus, frondet in negocijs, foetat in aduersis, cum ergo
tus sumptit incrementū, et gratie sole incalescente coaluit, incipit
fructus afferre mirificos. Tunc oēs sicut nos amam⁹, alienis gau
demus bonis eque ac pprijs, int⁹ ac foris nobiscuz, et cū alijs paci
fici sumus. Tūc animi nostri cōpotes ac reges in cōmodo omnia eq̄
nimitē ferim⁹. In fidei et modestie, pietatis et sapiētie, castitatis et
iusticie studijs exultamus. Virtutuz ergo fruce⁹ iparuz frutum est
vltus, cū per mores et habitū fact⁹, est operati leuis et dulcis. Vides
quo pacto tādez ex spinis vuas colligim⁹, tuz: f. cūz gregē affectuz
dispercētes studiose curam⁹ seminas in nobis a natura virtutis,
hoc est ergo vt respōdere p̄posito incipiam⁹, quod in scda ad Cori
thios epistola Paulus dicit, sed ordinez verborum solerter attende
In omnibus (inquit) exhibeamus nos sicut Dei ministros in mul
ta patiētia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in pla
gis, in carceribus, in seditiombus, in laborib⁹, in vigilijs, in ieiunijs
hucusq; p̄ patiētie spineta gradiendo, virt⁹ purgatoria laborauit, et
Ariste⁹ vt mel inueniret, cum Protheo depugnauit, q̄ mox subinfert

Libri Secundo

sunt mel qd querit, sunt quas vitis in terra passinata, hoc e stus in
mēte purgata, fruges emerito reddit agricolę. Sequitur em sic eodē
loco, in castitate, in scia, in lōganimitate, in suauitate, in spū sctō, in
charitate nō ficta, in sōbo sctitatis, in sctute dei. Notāduz at q p scti
tes nō habit^o ociosos, et sine opib^o mortuos, q arbori in fœcūde st^o si
miles, sed in gi excitatiōe fructiferos p̄mendat ap̄lus, et in euāgelio
dixit Chr̄s, ignē veni mittere in terrā, et qd volo nisi vt ardeat.

Quod debuit esse naturaruz varietas ad ostēdendā dei sapiētiaz C. A. xliij.

Quamini melibro scdo capite quarto, cuz de p̄plexionib^o age
rem^o, citasse Plotinū dicentē, ad decorē vniuersi nō parū
facere, imo et necāria eē rez varietatez, placet suasiōi huic ratiuncu
lā addere patiētie p̄fectui satis accōmodatā. Sumit at hęc rō ab oī
dēda arte summi opificis, et est hmōi. Si pictor vnicolorē faciat pa
riete, qzqz coloris sit et p̄cio charissim^o, et specie amoenissim^o, vt pur
purissuz putares ne tu id eē cōsumati op^o artificis. Nō putaret hoc
Apelles, nō Zeuxis, nō Parrhasius. Putaret fortasse Cleophātus
et aliqs eoz pictoruz q arte nōduz p̄fecta monochromata pinxerunt.
At q exactissimē artē adepti, volūt absolutissimē pingere, et penicillo na
turā emulari, vt Protogenes, q inducēdis lineis cū Appelle certa
uit, nō colorē vnū tm̄ adhibēt, s; minio, armenio, cinabari crysocol
la indico, sandaraca purpura cocco, sinopide, hiacintho, balausto, et
alijs id gen^o qualdā arbitrato suo figuras faciēt, et qualdā veras cer
tā rez exp̄mentes, quas Iconas vocāt exarātes, ibūt in infinitā rerū
varietatē. Pictor qz res ipas creare nō p̄t, rez imagines facit, id ē ar
tis summū beneficū, nihil expectes ab ea, prestātius s; deus qui nō
imaginū sed rez est artifex, suā aliqñ volēs mōstrare peritiā venit ad
officinā, et in se cōtemplat^o naturaz imagines, q̄s Ideas et paradig
mata greci vocāt, animū extēdit ad opanduz. Sūt autē in ei^o men
te, nō quarūdaz paucay, imo cūctay imagines rez, et faciundoz ope
ruz viua exēplaria, iccirco Platonici dicūt, creationem ac p̄ductio

Liber Secundus.

neq; nihil aliud eē q̄ assimilatiōe: De^o. n. et ministri eius āgeli coeloz motores, ad Ideas respiciētes cūcta pducūt. Unde et Mosi dictū est. Inspice et fac scdm exemplar, q̄d tibi in mōte mōstratū est. Nec tibi nouū videat quod audies. Quot in mēte diuina sunt Ideę tot nec plures pnt gigni a Deo nature, finge. n. plures gigni seqtur eas factas, quasi ab ignorāte. Faber nanq; qui clauū excudit, cui⁹ in mēte speciē nō habuit, certe quasi dormiēs et ignorās foecit. at Idea est speciēs et rō mētalis, rei faciūde naturā oñdens. An s̄o res create tot nūero sint q̄t Ideę, scire q̄s possit nisi ipse q̄ foecit. Nō decuit igitur vnuz effectū fluere ab artifice cui⁹ opus imense signū est sapiētię. Et ne videat ideę sepius reperitū foecit naturas instar nūeroruz immo instar Ideaz, hoc ē inēquales, oportuit ergo quas dā esse minores, que maiorib⁹ collatę quandam humilitatez prese ferrēt, et sic ex plurib⁹ naturaz gradib⁹ scala cōsurgit, p̄ quaz intellectus in eum ascēdit, supponēs em̄ ea eē numero finita que ordinez habeāt ab es̄s sentia, naturā quādam primā et p̄cellētez reperit, a q̄ tanq̄s a pelago perfectiōis fluāt in alias riuū bonitatis, et hoc ē q̄d Jacob⁹ ap̄lus dixit Om̄e datū optimuz, et om̄e donū p̄fectuz de sursum est descēdēs a patre luminuz, ap̄d quez nō est trāsmutatio, neq; vicissitūdia obūbratio, hoc ē de quo Aristoteles inq̄t esse aīal eternuz a quo deriuat esse et viuere, his clarius, his obscuri⁹, hui⁹ imago visibilis ē ipse mūdus. si. n. seruata substātia mūdo quātitatez abstuleris, remanebit quēdaz rez sine magnitudine immensa cōgeries, cui⁹ magnitudo erit bonitas inserta substātię. Ad ostēdendā igitur sapiētię tantī artificis fact⁹ est mund⁹ et in mundo om̄ia, et inter om̄ia nos hoīes loco satis digno cōstituti, hoc ē in āgulo hēmispherioz, vbi duo parietes diuersi temperaliū scilicet et eternoz miro artificio p̄iungunt, de ista creaturaz multiplicitate Paul⁹ ad Corīthios scribit dicēs Nō om̄is caro eadē caro, s̄z alia hoīm, alia pecorū, alia volucū, alia piscinū et corpora coelestia, et corpora terrestria, sed alia quidē celestiuū gloria, alia terrestriū, alia claritas solis, alia claritas lune, alia claritas

M iij

Libet Secundus

stellarū. Stella. n. a stella differt in claritate Et que est in naturis eadē est i donis repetita diuersitas. In Abel nāq; claruit iusticia, pietas in Enoc, in Noelōganimitas, religio in Melchisedec, fides in Abraā, in Jacob foecūditas, in Joseph pudicia, in Sansone fortitudo, in Dauid pphetia, in Salomone sapiētia, in Absolone forma, in Petro credulitas, i Paulo cōstantia, in Joāne scia, et vt in p̄dicta epla Paul⁹ in q̄t, diuisiones vero grāz sunt, idē at spūs et diuisiones mīstrationū s̄t, idēz at dñs, et diuisiones operationūz s̄t, idē at De⁹, q̄ operat oīa in oībus, et paulo infra, hęc at oīa opatur vn⁹ atq; idēz spūs, diuidēs singulis prout vult. In hoc vltimo s̄bo cōstāuit os nostrē temeritati, q̄d em nobis cōstat Deū velle. psuali id nō possemū bonū esse, debem⁹ humiliter et reuerēter ferre

Quod mundus est quoddam spectaculū nobis a deo exhibitum quo inuitamur ad patiēter ferendum omnes aduersitates. **Ca. .xliij**

Sapiētia ergo diuina tot rez exhibitura spectaculū quasdam naturas cōdidit que spectarēt tm̄, vt inanimata, q̄dam etiaz aiata rōne carētia. Quēdā vt et spectarēt atq; spectarēt, vt hoies et āgelos q̄ mūdūz hūc quasi q̄ddā theatz, mirabiliū rerūz referētissimum vidētes, dū opa admirātur. opificesz predicāt, quoz vnus erat q̄ dicebat. Coeli enarrāt gl̄iam Dei, et opa manū eius ānunciat firmamētuz, Itē Consideraui opa tua et expaui. Item Delectasti me dñe in factura tua, et in opibus manū tuarū exultabo. Est nūc et p̄ remirabili ondat Callicratides ex eboze formicas, et alia tā pua animalia, vt partes eoz vix oculis cerni possint, afferat. Mirmeccides quadrigaz eburneā, quā musca alis integat, recitet Cicero p̄ miraculo Illada Domeri, scriptā in mēbranis tā puo volumie, vt nuce includeret. Foecerit Aristides Theban⁹ pictor tabulā, quā centum talētis Cēsar dīctor. Cnidiaz Uenerē tota Brēcia inclytā Praxiteles foecerit, Demetri⁹ expugnator Rhodo pepcerit, ne Portuges

Liber Secundus.

nsi tabulā cōcremaret, Jouē olympiū, Phydias Capitoliū, et Epheſiā Dianā Mētor excluſerit, hęc hoīes oli mirabāt, et ad quāquē nale grēcie certamē afferebāt celebritatē fame, et immortalitatez noīa aucupātes. At de hoc totū qđ cernis, qđ etiā nō cernis, fabrefecit, oculos vt dedit videas, mētē vt cognoscas q̄ laude, q̄ honore dign⁹ est opifex, ps p̄ma tāti spectaculi st̄ ista mortalia corporea trena, si hęc bñ spectaueris, et opificē spectādo pia mētē colueris, ocul⁹ tuis etna subiūciet, q̄ cū tāta aīmi voluptate spectab, vt ab eis diuelli nūq̄ possis, si s̄o hęc primā p̄tez stulte et ifatiliē spectaueris, tanq̄ indign⁹ q̄ in mortalia videas, excluderis, p̄pterea scriptū ē de s̄ginib⁹ fatuls, qđ dū irēt oleū emē, clausa ē ianua, et clamantib⁹. Dñe dñe, aperi nobis rñsum est. Amē dico vobis nescio vos, excluſe st̄, qz se ac alia male spectauerāt, nec in se et alijs Deuz cognouerāt, Uade ergo et gaudete in sorte ministerij hui⁹ ascitus a Deo, et fer qđ animo vite molestias vt trāsire possis ad diuinaz reruz coeleste spectaculuz

Cōpatione rex in equaliū pbat meliorē eē vitā sanctaz cum aduētis. q̄ vitam foelicē cum vitijs.

Hic est qđ ideo tecū volo pcurrere, vt ad diuinā **C. xliiij** sapiaz magis intent⁹ ei⁹ te bonitati credas securi⁹ Empedocles autor ē (licz id sibi vsurpet Aristo.) q̄ttuor esse mortaliū rerū semina primitiua, quę nūcupam⁹ elemēta, ignē, aerez, aquā, et terrā. Hęc ita contraria sunt, vt etiā cōueniant, sic colligata sunt, vt annuli q̄ttuor inuicē se cōplexi. Ignis qđ defecatus est elemētuz per siccitatez terre cōnerus ē, per frigiditatez, terra aque per humiditatez, aqua aeri, per caliditatez aer igni. Quattuor istę primę q̄litatez, caliditas, frigiditas, humiditas, siccitas, ita cōiugate sunt in elemētis, vt qualibet eaz bis repetita cōbinatiōes q̄ttuor reddāt. Qđ si q̄ras quę combinationuz istaz p̄stātor: rñdebo, videri eam quę in nobilissimo elemēto sit posita, hoc est siccitas et caliditas quę est in igne. Si vero vtra istarū qualitatū sit nobilior quęras non erit absurdus caliditati dare principatū, qz eaz primuz elemētum, et si

Liber Secundus

edūnicat (neq. n. propam habz) nō nisi tñ aeri scdo sibi in dignitate cōmunicat, siccitatē vero et terra p̄cipat. Uides em̄ iure nobili⁹ id qđ in scđz qđ id qđ in quartū a p̄mo diffundit, nā meliora melioribus natura cōiungit. Uides igit̄ vt hęc miro mō sibi cohēreāt, 2 in comparabili artificio colligēt, hoc qđez viderūt philosophi, at aliam rez coniugationē nō viderūt, quā volo (si placet) paucis explicem⁹. Quattuor i vniuerso gñā st̄ vitę, mūdāna, infernal, purgatoria, coelesti. hoc ē mūdāna ad coelestes, qđ terra ad ignē. Sicut. n. terre siccitatē 2 frigiditatē dam⁹, sic mundanę vitę attribuim⁹, pro frigiditate immūdiciciā, p̄ siccitate leticiā. Qui em̄ scđm mūdi ritū vitaz ducunt, hi sunt de q̄bus d̄z, tenent tympanū et citharaz, et gaudent ad sonitū organi, ducūt in bonis dies suos, et in p̄cto ad inferna descēdūt, in quib⁹ rebus vir sapiēs, cū immūdiciciā leticiā expressit, nō em̄ ad inferna descēdere dici possent, nisi essent vicij inuoluti. Coelesti vitę dam⁹ cuz sanctitate leticiāz, in purgatoriā vero (q̄ est vitę coelesti, qđ est aer igni) sanctitatē a coelesti deriuam⁹, eamq; tristitię copulam⁹, q̄ tristari oporteat, q̄ torq̄ntur, infernali at̄ que om̄ino a coelesti sicut aqua ab igni diuersa ē, attributa ē immūdiciciā cōiuncta tristitię. Sūt igit̄ tot qualitatū combinatiōes in q̄ttuor his vitis quot et in elemētis. Uez ille corporeę, iste spūales que sunt sanctitas et leticia, sanctitas et tristitia, immūdiciciā tristitia, leticia immūdiciciā. Sed restat dubitatiōi r̄ndere. Uideoz em̄ infernalē vitā mūdānē p̄ponere, cū illaz aque cōfero, et istā terre, dicim⁹ hoc ideo nos focuisse, q̄ sicut aqua ē tellure subtilior ac immaterialior, sic et infernalis vita iā terrenis defuncta corporib⁹, q̄ten⁹ defecatioz, eaten⁹ videri possit esse p̄stantior, q̄ si cōtendas meliorē om̄ino esse mūdānā vitā, r̄ndebo 2 terrā in multis aque p̄ferēdaz. Sed age hęc p̄termittamus, sequamur ea que pl⁹ habent euidentię 2 min⁹ audacię, pl⁹ utilitatis, 2 min⁹ ambitiois. Mūdāna ergo vita cū coelesti cōmunem habet leticiā, at infernalis aque cōparata cū coelesti habet sicut cum igne aqua, nullū cōmertuz, est em̄ tristis 2 sordida, at coelestis leta

Libet Secundus

et sancta. Purgatoria vero aeri collata, quia sancta est et tristis, infernali affe-
milata est in tristitia, in sanctitate coelesti, si ergo quis querat, quae istarum
combinationum sit potior, nonne respondebitur eorum sanctitate prestare leticia:
Quid enim his melius excogitari potest? Si vero queratur quae duarum
qualitatum sanctitatis, scilicet et leticiae preferenda sit, respondebimus eadem ra-
tione proponendam esse leticiae sanctitatez, qua siccitati caliditatem
paulo ante pretulimus, quod videlicet sanctitas est id, in quo secundum primo
prestabilis optimo coniungatur. Nam purgatoria quae precellit mundana
nam, coelesti in sanctitate coniuncta est. Quorsum haec putas aliter repeti-
ta: Nepe ut ex rebus naturalibus ostenderet lege prestantius esse cum sanc-
titate tristari, more illorum qui degunt in purgatorio, quam inter sordes et
inopias more suorum exultare, quorum vita est in coeno volutari. Aegro-
tantium vero vita ut est omnium sanctorum commune iudicium, si bene (ut debet)
egritudines ferant, non mundana vita est sed purgatoria, si purgatione
indigent, si autem non oegerint, in egritudine tutela est futurum, primo ad sanctis-
tatez hortamentum, utriusque meritum augmentum. Uide iam ubi sis, eo. n.
ratiocinando deductus es, ut tibi necario fatendum sit lege melius esse,
poenas ferre cum sanctitate, quam in vite turpitudine letari. Sed paulisper
ad elementorum speculationem redeamus. Ignis superne ubi coelo iungitur, est
defecatioz, ubi aerem circumit, in aerem degenerat, aer ubi ignem contingit
est rarior, clarior ubi aquam committit, densior, obscurior, nebulis enim
et vaporibus affectus, imbibit alienae naturae contagium. Aqua ubi ter-
re vicina est, terrestrius est, ubi magis distat, purgatioz, limpidior, ter-
ra quae aquis abluit mundior, ut arena, quae terra est diluta. Inferiora
igitur ea parte qua superiora contingunt, meliora sunt. Purgatioz ergo
vita, quae secundo gradu est a coelesti, ea parte qua coelesti appropinquat,
est melior, appropiat autem per sanctitatem, quod si tantum conari et perficere posses
ut haberes eorum sanctitate leticia more apostolorum, de quibus scriptum
est. Ibant apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt
pro nomine Iesu contumeliam pati, iam purgatoria vita transiret in coelestis,
essetque homo non terrenus, sed coelestis cum apostolo iam non tu viveres sed

Libet Tertius

viueret in te Chr̄us. Laborāduz igit̄ quoad fieri potest, vt in hoc vj
et breuis purgatorio, viuere sc̄tē incūd eqz valeas, q̄ si faceres, iā bñ
rudini vicin⁹ coelestē i terris vitā inciperes, et sicut aer igni cōtigu⁹,
parum ab ignis natura sc̄ūgitur, sic hō patiens et gaudēs videtur
in angeloz trāsisse cōfortiuz, Dinc Paulus dicebat, nr̄a autem con
uersatio est in coelo, et alios exhortat clamās. Quē sursus sunt q̄
rite. nō quē sup terraz, q̄ sursus sunt sapite, et in psalmo d̄r. Cor meū
et caro mea exultauerūt in Deum viuuz

**Quod tolerātia aduersitatum facit breuiorem
transitum ad paradīsum.** **Ca. xlv.**

Audi (p̄cor) et al i q̄d insipiciēte meē sustine. Si dicat vbi De
us, vbi xxx. ānos i hac vita, et totidē post mortē i purgatorio
egeris, p̄tin⁹ in coelū admitteris. Dic sodes, si coeli gaudia recte estis
mauerz nōne lōge magis eēt votis expetēduz, vt purgatorij tps euz
vitē spacio, q̄ nō nisi breuis esse p̄t, sil̄ excurreret: et vtzqz vita scilicet
et purgatio vna, eadezqz periodo finē accipet, q̄ coeli mox cōsors fi
eres, q̄ post vitaz q̄ non laboriosa et q̄ r̄nosa esse p̄t, vt maiorib⁹ itez
cruciatib⁹ destinari: et a coeli desiderio tā diu fraudari, via ad bonuz
q̄sto p̄pendiosior, tāto optabilior, qz melior. Habes igit̄ p̄cipua Dei
liberalitate mun⁹ hoc magnū et singulare, q̄d multis p̄cib⁹ impetrā
dū, q̄d magno eēt p̄cio coemēduz, q̄ videlicet si q̄ aiō fers, viuīs sil̄
et purgaris. Utere igit̄ tāto Dei bñficio, nec sinas occasiōez hāc tan
tā euolare, ferūt em̄ fortūaz duas habere comites, occasiōez, et p̄niaz
et cū ad quēqz venerit offerre p̄rimuz occasiōē, eā cū ob lata ē, nō ar
ripiēti relinquere p̄niaz, quam greci dicunt **ΜΕΤΑΝΟΙΑΝ**. Quo
dat̄ intelligi occasiōez sp̄ esse l̄ querēdaz vel expectādaz, et q̄ inuen
tā vel repta z neglexerit, solū poenitere, Patrādi ergo taz preclari ac
salutaris negociū oportunitatē amplectare, et q̄ eā tibi obtulerit, Deo
grās age. Nā si sic egeris, ista corpis tui terra, q̄li oportūos imbres
accipiēs, et coloni versata ligonib⁹, q̄ magis vexabit, tāto vberiores
afferet fruct⁹, et tāde z disces nō illusuz te a dño. Sed ad petrā, hoc

Liber Tertius

est ad Chr̄m, vt sordes excuteretur, allisuz et mox vt viuere hic desie-
ris, sine vllō morē interstitio in coelo renasceris, et sil' erit et purgato-
rio vitę satisfactuz

**Venerandi P. Baptiste Mantuani Carmelite
Theologi Ilagoges ad patiētā Liber Tertius**

Quattuor vtutes plimū valē ad tolerātiā Ca. i.

Lqm̄ hoiez natura fragilē tot morbis exposituz, tot
malis obiectū difficile ē non frāgi, l' non inflecti, nec cō-
riū arbitror te admonē, vt q̄ttuor p̄cipue v̄tutib⁹ mu-
nire te testudeas, quaz p̄sidio viz om̄ez flagelloz facili⁹

feras. Hę sunt q̄s primolibro pollicebamur, fides, spes, p̄seuerātia,
et lōganimitas. Ista nāq; quasi fulcra q̄daz, colūneq; firmissime pa-
riētē sustinēt edificū. Et quanq; sup̄diximus cataphrattū esse vi-
portē, q̄ velit cū diabolo pugnare, tū et plerisq; suffocit ad victoriāz
leuis armatura. Pittacus Mitylen⁹, vn⁹ ex septem sapiētibus cū
de agri cuiusdā possessiōe inter Atheniēses et Mitylenēos armis
certaret, ipse cū Phrinone Atheniēsi duce, q̄ Pācratiastes et O-
lympionices fuerat, singulari certamine pugnare instituit, rete igit
clypeo tegēs Phrinonē inuoluit, et euz interemit. Dauid adhuc ad-
dolescētulus stetit cōtra gygātes loricatū, ocreatus, galeatus, clipea-
tus, ⁊ hastile hastē ei⁹ erat quasi liciatoriuz texētuz ipm̄ at ferz hastē
ei⁹ sexcentos siclos habebat ferri. Dauid baculo pastorali armat⁹, et
funda gygātes non expauit, ⁊ vicit. Dic ergo et tu diabolo, q̄d ⁊ Da-
uid dixit Allophylo. Tu venis ad me cū gladio ⁊ hasta ⁊ clypeo, ego
āt venio ad te in noie dñi exercituz, Dei agminū israel. Predictę igit
v̄tutes, tāto tibi vsui erūt vt ceteras si habes tibi custodiant. Si
nō habes, ad te alliciāt. Om̄es em̄ v̄tutes sic mutuo se amāt, vt tibi
paucas tute habitare cōspexerint, alię confluant, et sic continger, vt
breui ex ferētario fias Cataphrattus, sed venio ad virtutes dictur⁹
pauca de naturis eaz in te crescente noticia, crescat et amicitia, cres-
cat et cōtra vicia, in corde tuo bellādi fiducia

R ū